

TARTU ÜLIKOOL  
SOTSIAALTEADUSTE VALDKOND  
ÕIGUSTEADUSKOND  
Karistusõiguse osakond

Sten Pärnik

**EESTI ORGANISEERITUD KURITEGEVUSE VASTASE VÕITLUSE  
KRIMINAALPOLIITIKA KUJUNEMINE**

Magistritöö

Juhendaja  
lektor Anna Markina

Tartu  
2018

# Sisukord

Sisukord.....	2
Sissejuhatus .....	3
1. Organiseeritud kuritegevus Eestis .....	5
1.1. Organiseeritud kuritegevuse mõiste ja selle sisustamine Eestis.....	5
1.2. Organiseeritud kuritegevuse ajalooline taust.....	11
1.3. Organiseeritud kuritegevus taasiseseisvunud Eestis.....	13
2. Kriminaalpoliitika kujunemine Eestis .....	19
2.1. Kriminaalpoliitika mõiste .....	19
2.2. Kriminaalpoliitika üldine kujunemine taasiseseisvunud Eestis .....	20
2.2.1. Politseiameti taastamine .....	20
2.2.2. Kriminaalpreventsiooni Nõukogu loomine .....	23
2.2.3. Kriminaalpoliitika osakonna loomine.....	27
3. Organiseeritud kuritegevus Eesti kriminaalpoliitikas.....	29
3.1. Organiseeritud kuritegevuse tõkestamise roll kriminaalpoliitika kujunemise juures....	29
3.2. Organiseeritud kuritegevuse muutuv olemus ja selle mõju seadusloomele .....	36
3.2.1. Muutused organiseeritud kuritegevuse tegevusvaldkondades Europoli toodud statistika põhjal .....	38
3.2.2. Politseireformide ja teiste regulatsioonide seotus organiseeritud kuritegevuse tõkestamisega .....	43
3.2.3. Järeldused .....	55
Kokkuvõte .....	57
The development of the criminal policy in the fight against organized crime in Estonia.....	60
Kasutatud kirjandus .....	65
Kasutatud artiklid ja pressiteated.....	68
Kasutatud normatiivaktid .....	70

## Sissejuhatus

Vaadates tagasi taasiseseisvumisjärgsetele aastatele näeme, et kaootilise võimuvahetusperioodiga käis kaasas ka kaootiline kuritegevus. Kommunistliku režiimi lagunemisega tekkinud vabadus ja võimalused avasid tee kuritegelike ühenduste tekkeks Eestis. Kõrge kuritegevuse tase ja ülesehitamisjärgus riiklik õiguskaitssüsteem meenutas rohkem düstoopilist filmi, kuid paraku oli tegemist Taasiseseisvunud Eesti reaalsusega.

Tapmised, pommiplahvatused, jõukudevahelised arveteklaarimised – see on vaid üks osa 90ndatel tegutsenud Politsei argipäevast. Riikliku kriminaalpoliitika ülesehitamist tuli alustada nullist, sest nõukogulikust pärandist kaasa võtta oli vähe. Vaadates tagasi 28 aasta jooksul toimunud muutustele, saab iseenesest justkui anda hinnangu, et arengu tulemused on viinud tugeva õiguskaitssüsteemi ja heade regulatsioonide väljatöötamiseni.

Käesoleva töö käigus antakse tagasisivaade taasiseseisvunud Eesti organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse kriminaalpoliitika arenguloole. Töö eesmärk ei ole analüüsida varem tehtud vigu, vaid anda ülevaade 28aastasest perioodist Eesti kriminaalpoliitikas ja selgitada sealjuures välja, millised struktuurilised ja regulatiivsed muutused on toimunud antud perioodil organiseeritud kuritegevuse tõkestamisel Eestis. Eelpool toodust tulenevalt on töö hüpoteesiks: Taasiseseisvunud Eesti organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse kriminaalpoliitika on organiseeritud kuritegevuse muutuvast olemusest lähtuvalt taasiseseisvumisjärgsel perioodil järjepidevalt muutunud.

Magistritöö on jaotatud kolmeks peatükiks.

Esimeses peatükis käsitletakse organiseeritud kuritegevust üldiselt. Avatakse organiseeritud kuritegevuse mõiste sisu, antakse lühiülevaade organiseeritud kuritegevuse ajaloost ning põhjalikum ülevaade organiseeritud kuritegevusest Eestis. Lisaks käsitletakse antud peatükis erinevate autorite ja teadlaste seisukohta organiseeritud kuritegevusest ning antakse ülevaade organiseeritud kuritegevusega seotud muutustest Eestis.

Teine peatükk annab ülevaate ja vaatab tagasi kriminaalpoliitika kujunemisele taasiseseisvunud Eestis. Antud peatükis sisustatakse kriminaalpoliitika mõiste ja tuuakse esile peamised probleemid ja eesmärgid, mis areneva kriminaalpoliitikaga kaasnesid. Antud peatükis

kirjeldatakse kriminaalpoliitika kujunemist läbi aja ja vaadeldakse muutuste mõju kriminaalpoliitika arengule.

Kolmanda peatüki eesmärk on vaadelda organiseeritud kuritegevuse käsitlust Eesti kriminaalpoliitikas, kui suurel määral on organiseeritud kuritegevus ajas muutunud ning milliseid regulatiivseid muudatusi on seenduvalt kuritegelike ühendustega võitlemiseks tehtud. Olulise osa kolmandast osast haarab politseireformide mõju hindamine organiseeritud kuritegevuse vastasele võitlusele ja rahapesu kui kriminaalse tulu legitimeerimise vahendi tõkestamisega seonduva regulatsiooni jõustumine.

Kasutatud on valdavalt kronoloogilist ja ajaloolist uurimismeetodit. Allikadena on kasutatud nii Eesti kui ka välismaist kirjandust ja statistikat. Allikadena on kasutatud veel nii veebiväljaandeid kui ka Eesti ja Euroopa Liidu õigusakte.

Märksõnad, mis iseloomustavad käesolevat tööd: organiseeritud kuritegevus, kriminaalpoliitika kujunemine, taasiseseisvunud Eesti Vabariik,

# 1. Organiseeritud kuritegevus Eestis

## 1.1. Organiseeritud kuritegevuse mõiste ja selle sisustamine Eestis

Rääkides mingist nähtusest on oluline anda sellele üheselt mõistetav ja selge definitsioon. Arvestades organiseeritud kuritegevuse globaalset ulatust on oluline, et defineerimine oleks selge ja ühene. Riikidevaheline mõistmine ja selgus organiseeritud kuritegevuse olemusest on oluline ühiste eesmärkide ja kriminaalpoliitika kujundamiseks. Sellest tulenevalt on oluline, et definitsioon oleks ühene vähemalt sellises ulatuses, mis annaks võimaluse asuda võitlema organiseeritud kuritegevuse vastu ühise plaaniga.

Organiseeritud kuritegevuse termini sisu ei tundu esmapilgul antud sõnapaarile peale vaadates kompleksne. Keeleliselt viitab termin kuritegevusele, mille taga on mingi süstemaatilisus ja korrapärasus, kuid igasugune korrapärane ja süstemaatiline kuritegelik käitumine ei ole automaatselt organiseeritud kuritegevus selle terminoloogilises tähenduses. *Oxford Dictionary*<sup>1</sup> annab organiseeritud kuritegevuse sisuliseks tähenduseks: „*Criminal activities that are planned and controlled by powerful groups and carried out on a large scale.*“ Antud definitsioon annab ka kõige konkreetsema sisu organiseeritud kuritegevuse keelelisele mõistele. Tegemist on kuritegude toimepanemise vormiga, mille puhul on tegevus suunatud ühiste kuritegelike eesmärkide täitmisele kas võimupositsiooni kindlustamise või kuritegeliku tulu teenimise näol illegaalsete meetmete kaudu.

Paraku ei ole ka kõik akadeemikud ühel nõul, kuidas organiseeritud kuritegevust üheselt defineerida. St. John'i ülikooli professor Howard Abadinsky on selgitanud, et organiseeritud kuritegevuse definitsioon sõltub sellest, kes seda defineerib. Definitsioon varieerub institutsiooniti, riigiti ning suuremate riikide puhul isegi osariigiti.<sup>2</sup> Donald Cressey, Ameerika Ühendriikide kriminoloog, kes on andnud oma panuse peamiselt Itaalia organiseeritud kuritegevuse uurimisse, on püüdnud oma töödes määratleda maffiat kui ühte organiseeritud kuritegevuse alaliiki. Tema töö on loonud arusaama, et grupiviisilise kuritegevuse puhul

---

<sup>1</sup> Oxford Living Dictionary. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://en.oxforddictionaries.com/>

<sup>2</sup> H. Abadinsky, *Organized Crime: Sixth Edition*. Belmont: Wadsworth-Tomson Learning 1999, lk 3

joonistub 2 eri nähtust, millest üks on organiseeritud kuritegevus ja teine professionaalne kuritegevus<sup>3</sup>. Sellest tulenevalt on mõnes kriminoloogia koolkonnas levinud arusaam, et hierarhiliste salaühingutena toimivat organiseeritud kuritegevust ei olegi olemas - eksisteerivad vaid professionaalsed kriminaalid, kes on koondunud kasumi maksimeerimise nimel ning töötavad patrooni-kliendi suhtest tingituna. Üheks selliseks näiteks on Ameerika kriminoloog Joseph Albini, kes küll tunnistas „sündikaatide“ olemasolu patroon-kliendi suhtluse vormis, kuid jäi seejuures terve elu personaalsetes vaadetes skeptiliseks organiseeritud kuritegevuse kui sotsiaalse grupi eksistentsi suhtes<sup>4</sup>.

Eelpool toodud seisukohad keskenduvad eelkõige küsimusele, kas eksisteerib eraldiseisev struktureeritud osa ühiskonnast, mis keskendub vaid kriminaalsele tulu teenimisele. Ei saa eitada, et ühiskonnas on olemas struktureeritud grupid kriminaalidest, kes tegutsevad koos ühise eesmärgi nimel. Oleks ignorantne väita, et organiseeritud kuritegevust ei eksisteeri, kuivõrd sellele on ajalooliselt kinnitust andnud teiste seas nii Itaalia, Jaapani, Venemaa, Ameerika Ühendriikide ja Ladina-Ameerika organiseeritud kuritegevuse uurimine ja uurimise käigus ilmsiks tulnud asjaolud. Kuritegelike ühenduste eksistentsi eitamine oleks alusetu ka seetõttu, et antud ühenduste endi liikmed on asunud tunnistajapinki ja kinnitanud struktureeritud ning eesmärgipärast kriminaalset käitumist kriminaalse tulu teenimiseks. Viimase headeks näideteks on Sitsiilia *Maxiprocesso* ja Ameerika Ühendriikide *United States v. Anthony Salerno, et al.*

Sotsioloogiaprofessor Frank Hagan võttis kokku organiseeritud kuritegevuse definitsioonid, mida oli kasutatud teaduskirjanduses ja valitsuse raportites 15 aasta jooksul<sup>5</sup>. Nende alusel sai esile tuua 11 organiseeritud kuritegevuse kirjeldamiseks kasutatavat tunnust, millest kõige levinumad olid püsiv organiseeritud hierarhia, materiaalse kasu saamine, jõu kasutamine või sellega ähvardamine, korruptsioon puutumatus tagamiseks. Antud tunnuseid oli kasutatud vähemalt 10 autori tekstides. Kõige ebapopulaarsemad organiseeritud kuritegevuse

---

<sup>3</sup> D. R. Cressey, J. Finckenauer. *Theft of the Nation: The Structure and Operations of Organised Crime in America*. Transaction Publishers 2008, lk 24

<sup>4</sup> J. Albini *The American Mafia: Genesis of a Legend*, New York: Appleton-Century-Crofts 1971, lk 49

<sup>5</sup> J. Saar, A. Markina, A. Ahven, A. Annist, J. Ginter. *Kuritegevus Eestis 1991-2001*, Tallinn: EV Justiitsministeerium 2002, lk 83

defineerimisel kasutatud tunnused olid tulevikku suunatud tegevuse planeerimine, salastatus, spetsialiseerumine, poliitilise ideologiseeritusse puudumine ja piiratud osalemise võimalused. Nende andmete alusel on Eesti kriminoloogid esitanud üldistava definitsiooni<sup>6</sup>: „Organiseeritud kuritegevusega tegeleb püsivalt tegutsev hierarhiliselt juhitud oma tegevust ette planeeriv struktuur, mis funktsioneerib ebaseaduslikust tegevuses, mille järgi ühiskonnas on suur nõudlus, kasumi saamiseks.,,

Termini „organiseeritud kuritegevus“ päritolu on segane. Täpselt ei teata, millal või kes selle kasutusele võttis. John Jay Kriminaalõiguse Kolledži professori Klaus von Lampe sõnul kasutas mõistet esimest korda Chicago Kuriteokomisjon (*Chicago Crime Commission*) - ärimeeste, pankurite ja juristide loodud iseseisev organisatsioon, mille eesmärk on harida üldsust ohtude suhtes, mida kätkeb endas organiseeritud kuritegevus, ja anda riiklikule kriminaalõigussüsteemile juhiseid, kuidas muuta süsteemi paremaks, et tagada head kontrolli organiseeritud kuritegevuse üle. Organisatsioon loodi 1919. aastal Chicagos laialdaselt levinud kuritegeliku õhustiku tõttu. Ameerika Ühendriikide kontekstis oli tegemist ka olulise organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse kriminaalpoliitika kujundajaga 20. sajandi algusest kuni selle keskpaigani. Definitsiooni peamisteks märksõnadeks olid „kuritegelik klass“, „10 000 professionaalset kriminaali“ ja „kuritegevus kui äri“<sup>7</sup>. Letizia Paoli ja Cyrille Fijnaut leiavad, et termin pärineb küll 20. sajandi esimesest poolest, kuid muutus diskussiooni osaks alles 1950. aastatel Ameerika Ühendriigi kongressis. Sellest hoolimata ei tahtnud sotsioloogid kuni 20. sajandi keskpaigani tunnistada organiseerunud professionaalse kuritegeliku rühmituse kui nähtuse eksistentsi<sup>8</sup>.

Tänapäevaks on globaliseerumise tingimustes tekkinud klassikalise organiseeritud kuritegevuse kõrvale rahvusvaheline organiseeritud kuritegevus. Organiseeritud kuritegevus ei tunne piire - selle headeks näideteks on Itaalia Cosa Nostra ja Vene maffia levik Ameerika Ühendriikidesse 20. sajandil. Globaliseeruv maailmas on oluline, et organiseeritud kuritegevuse kui nähtuse käsitus oleks riigiti ühtne ja üheselt mõistetav, vastasel korral jääb arusaamatuks, mille vastu täpsemalt iga individuaalne riik võitleb. Selle tarbeks on ka

---

<sup>6</sup> J. Saar, A. Markina, A. Ahven, A. Annist, J. Ginter. 2002, lk 84

<sup>7</sup> K. von Lampe. The Concept of Organized Crime in Historical Perspective, 1999. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.organized-crime.de/lauhtm01.htm>

<sup>8</sup> C. Fijnaut, L. Paoli. Organised Crime and its control policies. European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice 2006, nr 14(3), lk 309

rahvusvahelised lepingud ja organisatsioonid andnud organiseeritud kuritegevuse terminile sisu, mis on sidus kõikidele lepingupooltele ja osalisriikidele. Ühendatud Rahvaste Organisatsiooni peassamblee resolutsioon nr. 55/25, mis võeti vastu 15. novembril 2000. aastal, kannab pealkirja: „Ühendatud Rahvaste Organisatsiooni konventsioon rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu.“ (Palermo kokkulepe). Antud dokumendi artikkel 2 on andnud organiseeritud kuritegevuse mõiste sisuks järgneva:

- Organiseeritud kriminaalne grupp on struktureeritud grupp, mis koosneb kolmest või enamast inimesest;
- grupi eesmärgiks on mingil perioodi tegutsedes panna toime üks või enam tõsine kuritegu tulu või mingi muu materiaalse kasu eesmärgil;
- tõsine kuritegu on kuritegu, mis on karistatav vabadusekaotusega vähemalt 4 aastat või toob kaasa veel raskema sanktsiooni.

Euroopa liidu nõukogu raamotsus 2008/841/JSK organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse kohta sisustab kuritegeliku organisatsiooni mõistet järgnevalt:

- Teatud ajavahemiku jooksul toimiv organiseeritud ühendus, millesse kuulub rohkem kui kaks inimest ning mis tegutseb kooskõlastatult;
- kuritegeliku organisatsiooni eesmärgiks on panna toime süütegusid, mille eest on karistuseks ette nähtud vähemalt nelja aasta pikkuse maksimummääraga vabadusekaotuslik karistus või vabadust piirav julgeolekumeede või sellest rangem karistus;
- kuritegeliku organisatsiooni eesmärgiks on rahalise või muu ainelise kasu saamine.

Eelpool välja toodud “organiseeritud kuritegevuse” definitsioonid on peale vaadates teineteisega asendatavad. Selle põhjus on lihtne - maailma riikide ja EL liikmesriikide poolt tunnustatud mõiste definitsiooni pole mõistlik ega ka vajalik ümber defineerida. Teistsugune definitsioon põhjustaks segadust ja arusaamatust mõiste enda suhtes. Ennekõike on oluline just ühene mõistmine, et rahvusvahelisel tasandil saaks toimuda ühtne koostöö organiseeritud kuritegevuse tõkestamiseks - selle aluseks on aga teineteise mõistmine.

Eesti seadusandluses sisustab kuritegeliku ühenduse mõistet Karistusseadustiku § 255 lg 1. Kuritegeliku ühenduse definitsioon on KarS kohaselt järgnev:

- Püsivate isikutevahelise ülesannete jaotusega ühendus, kuhu kuulub kolm või enam inimest;



- tegevus on suunatud teise astme kuritegude, mille eest ettenähtud vangistuse ülemmäär on vähemalt kolm aastat, või esimese astme kuritegude toimepanemisele.

Nagu nähtub KarS'i definitsioonist, on KarS kuritegelike ühenduste klassifitseerimisel leebem kui rahvusvahelised õigusaktid. Kui ÜRO konventsioon ja EL Nõukogu raamotsus näevad ette ka rahalise või muu ainelise kasu saamise, siis KarS järgi pole see vajalik. KarS'i kommenteeritud väljaandes on antud sätte juurde lisatud kommentaar<sup>9</sup>, et KarS'i revisjoni käigus jäeti koosseisust välja varalise kasu saamise eesmärk. See on selge viide sellele, et erinevus KarS'i ja Palermo kokkuleppe vahel on taotluslik. KarS'i revisjoniga on tõlgendamisruum püütud jätta võrdlemisi suureks, sest kuritegelike ühenduste tegevus ei pruugi alati olla seotud illegaalsete kaupade müügi või keelatud teenuste pakkumisega. Kommentaaris<sup>10</sup> on välja toodud, et kuritegeliku ühenduse eesmärgiks võib olla ka eksploatatsioon, ähvardamine, väljapressimine, vägivald, sundkaitse, terror, jne. Iseenesest on seadusandja eesmärk mõistetav, kuid enamjaolt ei ole kuritegeliku ühenduse peamine eesmärk ähvardamine või vägivald kasutamine. Mõlema näol on tegemist pigem vahendlike tööriistadega majandusliku kasu saamise eelduste loomiseks. Siinkohal on seadusandja antud aspekti põhjendanud sellega, et tegemist võib küll olla vaheetapiliste meetmetega, kuid kuritegelik ühendus võib enda juurde luua üksuseid, mille eesmärgiks on just selliste ülesannete täitmine majandusliku kasu saamise toetamiseks.<sup>11</sup>

Täiendavaks võrdluseks saab juurde tuua ka 24. mail 1996. aastal jõustunud kriminaalkodeksi muutmise seaduse, millega lisati kodeksisse kuritegeliku ühenduse mõiste ja karistused kuritegeliku ühenduse juhtimise ning sellesse kuulumise eest. Definitsioon oli järgnev:

- Kolmest või enamast isikust koosnev püsiv, isikutevahelise ülesannete jaotusega ühendus;
- ühenduse eesmärk või tegevus on suunatud esimese või teise astme kuritegude toimepanemisele.

Kui võrrelda hetkel kehtivat KarS'i redaktsiooni ja 24. mail 1996. aastal vastu võetud kriminaalkodeksi muudatust, siis tegelikkuses ei tulene praegu kehtiv kuritegeliku ühenduse

---

<sup>9</sup> J. Sootak, P. Pikamäe. KarS § 255/3.5. - Karistusseadustik. Komm. vlj. Tallinn: Juura 2015

<sup>10</sup> J. Sootak, P. Pikamäe. 2015. KarS §255/3.6.2.

<sup>11</sup> J. Sootak, P. Pikamäe. 2015. KarS §255/3.6.4.

mõiste Eestis mitte rahvusvahelistest lepingutest, vaid tegemist on juba enam kui 20 aastat vana definitsiooniga. Lisaks tuleb ka märkida, et Eesti seadusandlus ei kasuta mitte määratlust „organiseeritud kuritegevus”, vaid viitab nähtusele kui „kuritegelik ühendus“. ENSV Kriminaalkodeksi sellist nähtust nagu „kuritegelik ühendus“ või „organiseeritud grupp“ ei tunnistanud. Samas on ENSV kriminaalkodeksi eriosa alt leitav § 75, mille sisuks on banditism. „Relvastatud bändi organiseerimise eest riiklikule või ühiskondlikule asutusele, ettevõttele või üksikisikule kallaletungimise eesmärgil, samuti osavõtu eest sellisest bändist või selle poolt toimepandavast kalleltungist - ...“. Antud säte käsitleb kuritegeliku ühenduse moodustamist kallaletungi eesmärgil. Sätte sisu järgi jääb arusaamatuks, et kuidas riiklikule või ühiskondlikule asutusele või ettevõttele saab kallale tungida, kuid siin pidas seaduslooja kallaletungi all silmas ka varavastased süütegusid kui varale „kallale tungimine“. Sellegipoolest on käsitlus võrdlemisi pinnapealne ja ebaselge. Infot selle osas, kui suurel määral antud sätte alusel ENSV's inimesi süüdi mõisteti, pole käesoleval hetkel võimalik kätte saada, kuna statistika antud ajaperioodi kohta puudub.

Aro Siinmaa on küll välja toonud, et kuritegeliku ühenduse kontseptsioon meie karistusõiguses ei ole ilukirjanduslik-kinematograafilist päritolu, vaid tugineb rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise ÜRO konventsiooni põhimõtetel<sup>12</sup>. Palermo konventsioon koostati 15. novembril 2000. aastal ja allkirjastati 12. detsembril 2000. aastal, kuid vaadates kuritegeliku ühenduse käsitlust Eesti kriminaalõiguses tänasel päeval ja 1996. aastal kehtinud kriminaalkodeksi kontekstis, näeme, et tänane käsitlus on sarnasem 1996. aastal kehtinud kriminaalkodeksile kui Palermo konventsioonile. Kuivõrd saab nõustuda, et pärast Palermo konventsiooni allkirjastamist on saanud antud dokumendist ka raamistik rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses, kuid ei saa nõustuda, et Eesti kuritegeliku ühenduse kontseptsioon meie karistusõiguses baseerub Palermo konventsioonile.

Neljast eri regulatiivsest allikast lähtudes kattub Eesti definitsioon üldisel kujul nii ÜRO kui ka EL definitsiooniga, kuid Eesti kuritegeliku ühenduse definitsiooni aluseks ei ole nende kahe rahvusvahelise ühenduse käsitlus. Peamiseks kuritegeliku ühenduse definitsiooni erisuseks jääb eesmärgi käsitlemine ühe defineerimisaspektina. Kuigi Eesti on Euroopa Liidu liikmesriik ja allkirjastanud ka Palermo konventsiooni, ei ole nimetatud dokumentidega ühest sõnastust organiseeritud kuritegevuse defineerimise osas Eesti karistusseadustikku sisse viidud, vaid on

---

<sup>12</sup> A. Siinmaa. Kuritegelikud ühendused: müüd ja tegelikkus, Juridica VII 2015, lk 475

jäädud siiani kehtinud, 1996. aastal kasutusele võetud sõnastuse juurde. Kuna EL tegeleb eelkõige majanduslike küsimustega ning kriminaalõiguse loomine ei kuulu organisatsiooni pädevusse, ÜRO juhised on aga pigem suunavad, siis pole niipea oodata ka organiseeritud kuritegevuse definitsiooni muutumist Eesti õigussüsteemis.

## **1.2. Organiseeritud kuritegevuse ajalooline taust**

Organiseeritud kuritegevus ei ole pelgalt 20. ja 21. sajandi nähtus, vaid selle juured ulatuvad kaugemale ajalukku. Piraatlus, bandiitlus ja maanteeröövlid on näited grupiviisilisest kriminaalsest käitumisest enne industriaalrevolutsiooni<sup>13</sup>. Pärast industriaalrevolutsiooni toimunud arenguid - bürokraatia, klassiühiskonna teke, rahvastiku kiire kasv, ettevõtlus - hakkas organiseeritud kujunema selliselt nagu me seda tänapäeval tunneme - kriminaalsete ettevõtetenä, mille moodustasid suuremalt jaolt vaesemast ühiskonnaklassist pärit inivid, kelle soov oli teenida tulu ja omada suuremat võimupositsiooni ühiskonnas.

Viktoorianlik ajastu (Suurbritannia ja Iirimaa Ühendkuningriigi kuninganna Victoria I valitsemisaeg, 20. juuni 1837 – 22. jaanuar 1901) tõi endaga kaasa ulatuslikud industriaalajastule omased uuendused nagu uute tööstusmasinate kasutuselevõtt ja valitsuse poolt sätestatud reeglite lõdvenemine, kuid ka massilise inimestevoolu maalt linna vabrikutest jõukust otsima. Kuna kõikidele selliseid võimalusi pakkuda polnud, hakkas vohama kuritegevus, sh prostitutsioon, väljapressimised, katuse pakkumine, jne<sup>14</sup>. 19. sajandi keskpaigas hakkas ka Itaalias arenema välja kuritegelik klass Sitsiilia saarel. Sitsiilia, mis on olnud iseseisev, aga näinud ka korduvaid võimuvahetusi, läbis tol ajaperioodil järjekordset suurt muutust. Kui 1860. aastatel Sitsiilias feodaalsüsteem lagunes, kaasnes sellega maaomanike järsk kasv ja Sitsiilia liitmine Itaalia kuningriigi alla. Kuna Itaalia kuningriik ei seadnud korra tagamist Sitsiilias oma primaarseks eesmärgiks ja kohalikud sitsiillased jäid sisuliselt riikliku kaitseta, said leidlikud kaassaarlastest Sitsiillased võimaluse riigi poolt täitmata jäänud roll ise üle võtta. Suur hulk maaomanikke hakkasid pakkuma katuse pakkumise teenust, hankides endale seejuures klientuuri peamiselt just ähvardamise ja väljapressimise kaudu<sup>15</sup>. Itaalia kõrval esines arnane olukord ka Venemaal ja Jaapanis. Venemaal tekkis

---

<sup>13</sup> P. Lunde, Organized Crime. DK, 2004. lk 24

<sup>14</sup> D. Thomas. The Victorian Underworld, New York: New York University Press 1998, lk 54

<sup>15</sup> R, Catanzaro. Men of Respect: A Social History of the Sicilian Mafia. New York: The Free Press 1992, lk 28

kuritegelik klass tsaariajal suurte näljahädade ja kasvava vaesuse tõttu. Peamiselt tegeldi vargustega; arenes välja vargaühiskond, mida nimetati *вор в законе* või “seaduslikud vargad”. Lisatõuke Vene organiseeritud kuritegevuse arenguks andis ka tsaarivõimu langemise tagajärjel tekkinud vaakumperiood, kus imperialistlikust majandussüsteemist sai vabaturu olukord. See lisas täiendava faktori, kus oportunistid, sh ka Vene organiseerunud vargad, püüdsid oma kasumit maksimeerida<sup>16</sup>. Jaapanis andis organiseeritud kuritegevusele tõuke Jaapani liitmine ühtseks impeeriumiks 17. sajandil. Tööta jäänud samuraid, illegaalsete hasartmängude korraldajad ja mustal turul kauplejad hakkasid tsentraalse karmistunud keskvõimu tõttu oma tegevust rohkem ühingutesse koondama, et garanteerida keelatud tegevusega saadud tulu jätkusuutlikkuse<sup>17</sup>.

Eelpool toodud piirkonnad on olnud ajalooliselt organiseeritud kuritegevuse sünni juures, millest omakorda on välja arenenud tänapäevased aktiivsed kuritegelikud ühendused; *Cosa Nostra* kõrvale tekkinud ühendustest Itaalias on domineerivamad *Camorra* ja *'Ndrangheta*; Vene maffia hõlmab katuserterminina endas mitmeid erinevaid kuritegelikke „vennaskondi“; Inglise ja Iiri kuritegelikud ühendused ja ka tänaseni Jaapanis aktiivne *Yakuza*, mis on katusertermin Jaapani kuritegelikele ühendustele. Narkootikumidega kauplemise leviku tõttu 20. sajandil on tekkinud Kesk- ja Lõuna-Ameerikas uuema aja nähtusena narkokartellid.

Üldises plaanis on kõikide peamiste kuritegelike ühenduste tekkepiirkonnas toimunud suurem sotsiaal-poliitiline muutus või nähtus, mis on tinginud ja soodustanud kurjategijate koondumist ühendustesse. Sinna juurde saab lisada veel kultuurilisi omapärasid, mis teevad kõik kuritegelikud organisatsioonid olemuslikult teineteisest erinevaks, peamine printsiip jääb aga samaks – eesmärk on tulu teenimine kriminaalse tegevuse kaudu. Vene kriminoloog Dolgova on väitnud, et nii organiseeritud kuritegevus kui ka üldise kuritegevuse aluseks on neli ühiskondlikku nähtust ja nende omavahelised seosed: majanduslikud, poliitilised, sotsiaalsed ja vaimsed nähtused<sup>18</sup>.

---

<sup>16</sup> Albini, J. L. Russian Organized Crime: Its History, Structure and Function. Journal of Contemporary Criminal Justice 1995 vol. 11:4, lk 222

<sup>17</sup> D. Kaplan, A. Dubro, Yakuza: Japan's Criminal Underworld, University of California press 2004, lk 18–21,

<sup>18</sup> A. Anvelt. Organiseeritud kuritegevus, Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2001, lk 13

### 1.3. Organiseeritud kuritegevus taasiseseisvunud Eestis

20. augustil 1991. aastal Eesti taasiseseisvus. Pikalt kestnud Nõukogude okupatsioon lõppes ja saabus taas õnnis iseseisvus. Paraku tõi vana süsteemi lagunemine endaga kaasa ridamisi probleeme. Tekkis vajadus riik uuesti üles ehitada ja tagada põhiseaduslik kord riigis. Kommunistlik NSVL ei jätnud demokraatliku riigi ehitamiseks maha palju ressursse ega ka vahendeid. Riiklikud justiitsorganid nagu KGB, miilits ja nõukogude vanglasüsteem lakkasid eksisteerimast või lagunesid. Jüri Saar toob välja<sup>19</sup>: „Mingis mõttes võib isegi väita, et tollane poliitiline süsteem, olles usurpeerinud võimu inimeste ja ühiskonna üle, sisuliselt parasiteerides nende arvel, oli ise võimutäiuseni jõudnud „kriminaalne struktuur“. Seega oli loomulik, et teisi samu eesmärke taotleva hierarhia tekkimine pidigi olema välistatud.“

Mõned kuritegelikud ühendused tekkisid juba 80. aastate keskpaigas perestroika ajal, kuid valdav enamus neist formeerusid 1990ndate alguses või perioodil 1990-1995. Õigusteadlane Ando Leps<sup>20</sup> on kirjeldanud iseseisvuseelset perioodi järgnevalt: „Eestis puudus selline ekstremaalne olukord nagu mujal Nõukogude Liidus. Valitsev klass jaotas omandit ja muid materiaalseid väärtusi mõnevõrra õiglasemalt, juhtide ja alluvate vastuolud ei olnud saavutanud sellist ebaõigluse taset, riik kajastas ka õigemini sotsiaal-majanduslikke protsesse, sh kuritegevust, mistõttu oli õiguskaitseorganite poolt varjatud kuritegude arv väiksem, statistiline kuritegevuse tase seejuures aga tunduvalt kõrgem kui mujal Nõukogude Liidus.“

Täpne informatsioon olustiku ja kuritegelike ühenduste kohta perioodil 1991-1995 puudub, kuna tollal leiti olulisemaid küsimusi, millele keskenduda, kui seda oli kuritegelike jõukude tegevus Eestis. Peamine teave nimetatud perioodi kohta pärineb meediaväljaannetest ja tollaegsete politseiametnike, poliitikute või õigusteadlaste sulest. Kõige põhjalikumalt on tollast kriminaalset allilma personaalsest kogemusest lähtuvalt kajastanud poliitik ja endine politseiametnik Andres Anvelt, kes on välja toonud, et kuritegevuse kõrge tase Eestis on tingitud just suurtest ühiskonnaelu vapustustest 20. sajandil. Korduv anastamine, võõra elulaadi pealesurumine ja eelpool tooduga kaasnenud majanduslik kaos ei soosi ühiskonna järjepidevat

---

<sup>19</sup> J. Saar, A. Markina, A. Ahven, A. Annist, J. Ginter. 2002, lk 86

<sup>20</sup> A. Leps. Kuritegevus Eestis: kuritegevuse võrdleva käsitlemise teoreetilisi ja praktilisi probleeme, Tartu: Tartu Ülikool, Eesti Akadeemilise Õigusteaduse Selts 1991, lk 8

arengut ning tekitab ühiskonnas hulgaliselt nii julgeolekualaseid kui ka majanduslikke probleeme.<sup>21</sup>

Iseseisvumise tagajärjel jäi lisaks eestlastele uude riiki elama ka suurel hulgal teiste rahvuste esindajaid, peamiselt venelasi, kes sisuliselt olid nüüd võõrad maal, mida nad võisid varasemalt oma koduks pidada. Taasiseseisvumise tulemusel tekkis küsimus, kuidas määratleda siin elavate isikute kodakondsust. Kodakondsuse andmise aluseks võeti okupatsioonieelne kodakondsus, kodanikeks loeti kõik isikud, kes omasid Eesti kodakondsust enne 17. juunit 1940, ja kõik nende järeltulijad<sup>22</sup>. Selle tulemusel anti kodakondsus enam kui 700 000 inimesele, mis on arvestades 1989. aasta rahvaloendust (loengu tulemusel saadi rahvaarvuks 1 565 662 inimest) hinnanguliselt 62% kogurahvastikust<sup>23</sup>. Sellest numbrist saab järeldada, et hinnanguliselt 38% olid muulased. Kodakondsuse puudumise tõttu ei saanud suur hulk inimesi aktiivselt osa võtta riigielus kaasa rääkimises - see tekitas muulastes frustratsiooni. Nõukogude Liidus oli võimalik valida ja ehkki valimised olid näilikud ning sõltusid parteikontori ettekirjutustest, andis see siiski rahulolutunde ja lõi vähemalt illusiooni, et ka rahval on hää. Nüüd kaotas suur osa ühiskonnast selle formaalse võimaluse oma hää kuuldavaks teha. Vähene riigi huvi vähemusgruppide vastu tähelepanu pööramise suhtes tekitas trotsi ja olukorra, kus osa antud gruppi liikmetest ei suutnud leida oma kohta ühiskonnas.

Õiguse funktsioneerimiseks on vajalik, et grupp indiviide, kelle suhtes norm sidus on, ka ise ennast selle normiga seotuna tunneks. Selle saavutamiseks saab ühiskonnaliikmetele anda võimalus saada seadusloomest osa valimiste või avalike diskussioonide kaudu. Vastasel korral tekib olukord, kus antud norm ei pruugi indiviidile sidus olla lihtsalt tõdemuse tõttu, et ta ei saanud oma arvamust sekka öelda. Suure huvigrupi arvamuse eiramine ühiskonnas toob kaasa lõhestumise, mille tagajärjel võib kõrvalejäetud ühiskonna osa ennast kehtivast süsteemist distantseerida ja alternatiivi otsida. Üheks selliseks võimaluseks on kuritegelike meetodite poole pöördumine.

---

<sup>21</sup> A. Anvelt. 2001, lk 14

<sup>22</sup> R. Ruutsoo. Kodanikud ja mittekodanikud Eesti Vabariigis: uue õigusliku keskkonna teke ja sotsiaalne areng 1991-1994. Tampere: Tampere Ülikool 1995

<sup>23</sup> Rahvaloenduse andmed 12. jaanuari 1989. aasta seisuga. Statistikaamet. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.stat.ee/60290>

Tulenevalt sotsiaal-poliitilisest taustast on Eesti organiseeritud kuritegevus oma peamise mõju saanud Venemaalt või endistelt Nõukogude Liidu territooriumidelt. Perestroika ajal aktiveerunud Vene maffia leidis oma tee ka Eestisse, mis oli ukseks läänemaailma juba Nõukogude Liidu ajal. Lõdvenenud riigiparaat hoogustas vanglatest vabanenud või vabanevaid kuritegelike ühenduste liikmeid oma tegevust laiendama ka teistesse liidumaadesse. Peamised ühendused, mis Eestis tegutsesid kandsid nime päritolumaa (Armeenia, Aserbaidžaan, Tšetšeenia) või regiooni järgi (Kemerovo, Perm, Peterburi)<sup>24</sup>. Erandina saab välja tuua eestlaste Linnuvabriku grupeeringu, mis on oma nime ja alguse saanud Tallinnas asuva linnuvabriku spordihoone järgi.

Perioodi 1990-1999 saab pidada Eesti organiseeritud kuritegevuse tipp-perioodiks. Peamisteks kuritegelike organisatsioonide tegevusvaldkondadeks oli metalliäri, väljapressimised, autovargused, ähvardamised ja prostitutsioon. Antud perioodi sisse mahub ka Eesti organiseeritud kuritegevuse katuseorganisatsiooni „Ühiskassa“ loomine, mille eesmärgiks oli kuritegelike grupeeringute vahelist suhtlust koordineerida ja tülisid lahendada. Paraku ei ole detailset infot selle kohta, milline oli „Ühiskassa“ 90ndtel ja vastav teave pärineb Politsei poolt kogutud tõenditest või uurivalt ajakirjanduselt. 11. veebruaril 2002. aastal Äripäevas avaldatud artiklis pealkirjaga „Kuritegelik sõpruskond keerutab ühiskassa miljoneid“ on välja toodud, et peamist rolli mängisid organisatsiooni vene rahvusest organiseeritud kuritegevusega seotud isikud ning suur osa selle tegevusest oli rahapesu. Peamise juhtfiguurina tuuakse välja 2016. aastal mõrvatud Nikolai Tarankov, eestlaste esindajana on lisaks ära mainitud 2005. aastal mõrvatud Kalev Kurg<sup>25</sup>.

Konkureerivate grupeeringute omavahelised arveteklaarimised ulatusid ka väljapoole pimedaid nurgataguseid. Markantse näitena võib tuua 26. augustil 1993. aastal toimunud Estonian Airi piletikassa pommiplahvatuse, milles mõisteti süüdi väidetav Linnuvabriku grupeeringu liige Robert Pohlak. Ei kardetud ka minna äärmustesse oma konkurentide tapmise näol, näiteks saab tuua organiseeritud kuritegevusega seostatud ärimees Meelis Lao atendaadikatsed või Eesti kriminaalse katuseorganisatsiooni Ühiskassa üheks juhtfiguuriks peetava Kalev Kurg'i mõrva

---

<sup>24</sup> J. Saar, A. Markina, A. Ahven, A. Annist, J. Ginter. 2002, lk 86-87

<sup>25</sup> R. Berendson. Kuritegelik sõpruskond keerutab ühiskassa miljoneid. Eesti Päevaleht 11.02.2002, Kättesaadav arvutivõrgus: <http://epl.delfi.ee/news/eesti/kuritegelik-sopruskond-keerutab-uhiskassa-miljoneid?id=50911126>

tema koduhoovis. Samuti ei kardetud tulevahetusi politseinikega - selle parimaks näiteks on Mäo ristil toimunud tulistamine 15. detsembril 1994. aastal. Pragune Sisekaitseakadeemia nõunik ja tollane politseipeadirektori esimene asetäitja ja keskuurimisbüroo direktori asetäitja Priit Männik on meenutanud: „1994 oli üldse Eesti riigile jube: tapmised iga päev, Estonia hukk, liikluses oli palju laipu. Ei olnud hoo ega hoobi vahet. Ma olen päris veendunud, et 365 (tollane tapetute arv aastas) ei ole tegelik arv. Neid võis olla palju rohkem...”<sup>26</sup>

Mida rohkem lähenes aeg millenniumi vahetusele, seda enam hakkas organiseeritud kuritegevus Eestis muutuma. Osalt oli selle põhjuseks kuritegelike ühenduste enda jõu raugemine veriste kokkupõrgete tõttu, kuid peamise tegurina võib välja tuua, et aastatuhande vahetuseks suudeti korrastada riiklikku seadusandlust, majandus- ja õiguskaitseorganite tööd määral, mis ei jätnud kuritegelikele ühendustele muud võimalust kui oma tegevusvaldkondasid muuta. Perioodil 1991-2000 suutis riik seadusandlust ja majanduselu korrastada selliselt, et organiseeritud kuritegevus pidi taanduma traditsioonilistele valdkondadele nagu relva- ja narkokaubandus, prostitutsioon ja hasartmängud, aga ka aktsiisikaupade salakaubavedu ja maksupettused<sup>27</sup>. Eesti konjunktuuriinstituudi hinnangu järgi võis näiteks illegaalse alkoholituru maht 1999. aastal ulatuda 200 miljoni kroonini.

Peamised organiseeritud kuritegevuse vastasele võitlusele kaasa aidanud tegurid 90ndatel aastatel olid Eestis järgnevad<sup>28</sup>:

- 1991. aastal loodi Eestisse politsei eriüksus K-komando, mille üheks ülesandeks sai relvastatud ja ohtlike kriminaalide kinnipidamine ning ohtlikumate politseioperatsioonide läbiviimine. K-komando loodi tolleaegse politseiakadeemia käsitsivõitluse õpetaja Lembit Kolk'i poolt<sup>29</sup>;
- 10. septembril 1993. aastal loodi Kriminaalpreventsiooni Nõukogu, mis ühendas ca 30 õiguskaitseorganit, kohtut, advokatuuri, sotsiaalhoolde ja teiste riigiametite esindajat;

---

<sup>26</sup> T. Teder. Üheksakümneendad Eestis – loeti aina laipu, Õhtuleht 29.11.2014, Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.oh tuleht.ee/605920/ueheksakumnendad-eestis-loeti-aina-laipu>

<sup>27</sup> T. Mängel. Mõningaid aspekte salakaubanduse ja organiseeritud kuritegevuse ohjeldamisel Eestis. Riigikogu Toimetised nr 2, oktoober 2000. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://rito.rigikogu.ee/eelmised-numbrid/nr-2/moningaid-aspekte-salakaubanduse-ja-organiseeritud-kuritegevuse-ohjeldamisel-eestis/>

<sup>28</sup> T. Mängel, 2000

<sup>29</sup> Lembit Kolk'i Biograafia "Eesti spordi biograafilise leksikoni" veebiversioonis. Kättesaadav arvutivõrgus: [http://www.esbl.ee/biograafia/Lembit\\_Kolk](http://www.esbl.ee/biograafia/Lembit_Kolk)



- 10. detsembril 1993. aastal loodi Korrakaitse koordineerimiskomisjon, mille ülesandeks sai selliste korrakaitseprobleemide kiire lahendamine, mis jäid erinevate ametkondade pädevusse;
- 24. mail 1996. aastal jõustus kriminaalkodeksi muutmise seadus, millega lisati koodeksisse kuritegeliku ühenduse mõiste ja karistused kuritegeliku ühenduse juhtimise ning sellesse kuulumise eest. Definitsioon oli järgnev: Kolmest või enamast isikust koosnev püsiv, isikutevahelise ülesannete jaotusega ühendus, mille eesmärk või tegevus oli suunatud esimese või teise astme kuritegude toimepanemisele;
- 1997. aasta 19. novembril võeti vastu muutused välisriigis toimunud või välisriigi kodaniku poolt toimepandud kuritegusid ja vastavate kuritegude uurimist reguleerivas seadusandluses;
- 28. jaanuaril 1998. aastal võeti vastu kriminaalkodeksi muutmise seadus, millega loodeti takistada kurjategijate pealekasvu ja võimaldada kohtu pidamist alaealiste üle, kuna kasvav trend oli narkokaubandusse ka alaealisi kaasata;
- 13. mail 1998. aastal võeti vastu uurimisasutuste uurimisalluvusega seotud muudatused ja muudeti jälitustegevust. Jälitustegevusega seotud muudatused on olnud järjepidevad, et laiendada võimalusi kasutada uusi tõendeid kuritegelike ühenduste vastu kohtus.. Lähtutakse põhimõttest: Kui meil puuduvad vahendid, tuleb need vahendid ise luua;
- 25. novembril 1998. aastal võeti vastu rahapesu tõkestamise seadus;

Pidev reguleerimine on paremaid relvasid organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemisel. Regulatsioonidega saab sundida organiseeritud kuritegevust oma tegevusvaldkonda muutma ning leidma sissetulekuallikaks teisi kanaleid. See võidab õiguskaitseorganitele aega ning garanteerib rahulikuma perioodi riigi kuritegelikus maailmas. Kui perioodil 1990-1995 olid peamisteks tegevusvaldkondadeks vargused, väljapressimised ja katuse pakkumine, siis 90ndate lõpupoole keskenduti eeskätt narkoäridele, prostitutsioonile, aktsiisipettustele, rahapesule, sekkumisele poliitikasse ja rahvusvahelise mastaabiga kuritegudele<sup>30</sup>.

---

<sup>30</sup> J. Saar, A. Markina, A. Ahven, A. Annist, J. Ginter. 2002, lk 88

Kui periood 2000-2012 oli organiseeritud kuritegevuse osas ühiskonnas võrdlemisi rahulik<sup>31</sup>, siis 2012. aasta tõi kaasa selle aktiveerumise<sup>32</sup>. Ilmsiks tulid ulatuslikud arvete võltsimised<sup>33</sup>, maksupettused<sup>34</sup>, rahapesu juhtum.<sup>35</sup> 2015. aastal algas suur kohtupidamine Assar Pauluse ja kuritegeliku ühenduse üle, mis kulmineerus kokkuleppega prokuratuuri ja süüdistatavate vahel 2017. aastal. Üle 10 aasta kestnud rahulikum periood ei olnud muidugi viide organiseeritud kuritegevuse kadumisele Eestist; vastupidi, nagu eelnevalt välja sai toodud, tegutsetakse ka Eestis valdkondades, mille puhul pole vahendiks vägivallakuriteod, aktiivsemad ollakse pigem „valgekrae“ tüüpi kuritegevuses nagu laenude sissenõudmine ja maksupettused koos narkokaubandusega.

Intervjuu<sup>36</sup> Politsei- ja Piirivalveameti peadirektori Elmar Vaheriga Eesti organiseeritud kuritegevuse teemal joonistab hea üldise pildi tänasest olukorrast. Hetkel on Eestis aktiivsed hinnanguliselt 20 kuritegelikku ühendust, kellest ohtlikud on umbes 9. Prokuratuuri ja keskkriminaalpolitsei vahelise kokkuleppe alusel uuritakse ressursi mõistlikuks jaotamiseks korraga kolme kuni nelja juhtumit. Küsimusele, et kas Ühiskassa veel praegugi olemas on, annab PPA direktor mõista, et ka vanglates viibivad jõuguliikmed vajavad hoolt ja hoidmist - sellest saab järeldada, et mingis vormis jätkab Ühiskassa ka tänasel päeval eksisteerimist.

---

<sup>31</sup>Postimehe otsing annab otsingu mõiste „kuritegelik ühendus“ korral antud perioodil vaid 26 vastet, ehk veidi rohkem kui 2 artiklit aastas.

<sup>32</sup> 2012. aastal ainuüksi sisaldas 10 Postimehe artiklit terminit „kuritegelik ühendus“

<sup>33</sup> M. Filippov, „MTA pidas kinni ulatuslikus arvete võltsimises kahtlustatavad inimesed“. Postimees 16.03.2012. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.postimees.ee/776278/mta-pidas-kinni-ulatuslikus-arvete-voltsimises-kahtlustatavad-inimesed>

<sup>34</sup>L. Savik. „MTA pidas kinni kaheksa miljoni euro suuruses käibemaksupettuses kahtlustatavad“ Postimehe majandusrubriik, 07.08.2013. Kättesaadav arvutivõrgus: [https://majandus24.postimees.ee/1324228/mta-pidas-kinni-kaheksa-miljoni-euro-suuruses-kaibemaksupettuses-kahtlustatavad?\\_ga=2.99008286.1092832512.1521462000-1103016728.1520327678](https://majandus24.postimees.ee/1324228/mta-pidas-kinni-kaheksa-miljoni-euro-suuruses-kaibemaksupettuses-kahtlustatavad?_ga=2.99008286.1092832512.1521462000-1103016728.1520327678)

<sup>35</sup>T. Kaukvere. „Eestlasi kahtlustatakse 6,8 miljoni euro suuruses rahapesus“. Postimees, 18.11.2014. Kättesaadav arvutivõrgus: [https://leht.postimees.ee/2996875/eestlasi-kahtlustatakse-6-8-miljoni-euro-suuruses-rahapesus?\\_ga=2.99008286.1092832512.1521462000-1103016728.1520327678](https://leht.postimees.ee/2996875/eestlasi-kahtlustatakse-6-8-miljoni-euro-suuruses-rahapesus?_ga=2.99008286.1092832512.1521462000-1103016728.1520327678)

<sup>36</sup> R. Berendson. „Politseijuht allilmast: 20 grupeeringust ohtlikud on kuni üheksa“ Postimees, 18.04.2018

## 2. Kriminaalpoliitika kujunemine Eestis

### 2.1. Kriminaalpoliitika mõiste

Kriminaalpoliitika mõiste kohta annab hea täpsustava definitsiooni prof. Jaan Sootak, kes on toonud välja, et kriminaalpoliitika mõistet saab defineerida neljas tähenduses<sup>37</sup>:

1) Kitsas tähenduses

Kriminaalpoliitika määrab, milliseid kuritegevuse vastase võitluse eesmärgi millise karistusseadusega mil viisil saavutada.

2) Laiemas tähenduses

Kriminaalpoliitika lahendab karistusõiguse ülesandeid: õigushüvede ja õiguskorra kaitse. Veidi laiemalt: kuritegevuse vastane võitlus; abinõude süsteem, mis on suunatud kuritegevuse ohjeldamisele või piiramisele

3) Kõige laiemas tähenduses

Kriminaalpoliitika kui karistusõiguse realiseerumine ühiskonnas on liigselt riigi- ja riigivõimukeskne; riigivõimu „olemuslik, lausa eksistentsiaalne seos karistusvõimuga“. Kriminaalpoliitika peab olema tegevus sotsiaalse hälbivuse, sealhulgas kuritegevuse kontrolli valdkonnas; riigi ja kodanikuühiskonna koostöö eesmärgiga ennetada kuritegevust. Kriminaalpoliitika peab „vastustama sotsiaalset ohtlikku hälbivust nimelt põhjuste tasandil, ja leidma selle ülesande täitmiseks sobivad vahendid.“

4) Õiges tähenduses

Kriminaalpoliitika laiemas sotsiaalpoliitika kontekstis: ei ole taandatav üksnes riikliku repressiooni analüüsile ja selle põhjendamisele. Ei asu teljel *preventsioon - repressioon* mitte üheselt viimase poolel, vaid kaalub neid võrdsetena.

---

<sup>37</sup>J. Sootak. Kriminaalpoliitika küsimusi karistusõiguse revisjonis. Tallinn: Karistusõiguse revisjoni töögrupp, 23.10.2013. lk 2-4. Kättesaadav arvutivõrgus:

[http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/kriminaalpoliitika\\_kusimusi\\_karistusõiguse\\_revisjonis\\_\\_jaan\\_sootak.pdf](http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/kriminaalpoliitika_kusimusi_karistusõiguse_revisjonis__jaan_sootak.pdf)

Prof. Sootak on oma definitsiooni lisanud ka kommentaarid riikliku kriminaalpoliitika sotsiaalpoliitilise positsiooni kohta. Lühidalt saab väga üldiselt öelda, et kriminaalpoliitika viitab kõikidele riiklikele tegevustele, mis on seotud kuritegevuse mõjutamisega ja seab oma eesmärgiks kuritegevuse vähendamise hõlmates endas nii preventsiiooni kui ka repressiooni.

## **2.2. Kriminaalpoliitika üldine kujunemine taasiseseisvunud Eestis**

Kriminaalpoliitika kujunemise juures on oluline jälgida selle arengu erinevaid etappe. Kõige esimene samm, mis iseseisvuse taastumisel ette tuli võtta, oli riikliku õiguskaitseorgani, Politsei, taasloomine. Alles pärast korra tagamist ning õiguskaitseorganite töö korraldamist oli võimalik alustada riiklike kriminaalpoliitiliste eesmärkide seadmisega. Tulenevalt sellest olen jaganud kriminaalpoliitika kujunemise järgnevatesse sammudesse:

- 1) Politseiameti taastamine
- 2) Kriminaalpreventsiiooni Nõukogu loomine
- 3) Kriminaalpoliitika osakonna loomine

Kuivõrd rahvusvaheliste organisatsioonide ridadesse astumine oli kriminaalpoliitika kujunemise seisukohalt oluline ja märgiline, on käesolevas töös fookusesse võetud sammud, mis tehti taasiseseisvunud Eestis Kriminaalpoliitikat kujundava süsteemi ülesehitamiseks.

### **2.2.1. Politseiameti taastamine**

Pärast Eesti taasiseseisvumist oli valitseva kaose keskmes soov ja tahe tagasisaadud riik üles ehitada. Taasiseseisvumise järel tekkinud riiklik järelevalvevaakumi tõttu oli kuritegevuse tase riigis võrdlemisi kõrge, kuid alles loomis- ja väljakujundamise järgus olevad kuritegevusega tegelevate struktuuride piiratud võimalused ei pakkunud piisavalt võimalusi kuritegevuse vastu võidelda. Ühe elemendina oli vaja luua toimiv ja funktsioneeriv õiguskaitsesüsteem, milles oli oma osa täita nii ministeeriumidel, õiguskaitseasutustel kui ka rahval endal. Kõige olulisem kriminaalpoliitika realiseerija on käesolevalt Politsei- ja Piirivalveamet, mis on 1991. aastal taasasutatud Politsei õigusjärglane. Politsei taasasutamise kronoloogia on järgnev<sup>38</sup>:

---

<sup>38</sup> „Tähtsündmused Eesti politsei 90-aastasest ajaloost“ Politseileht nr 6, detsember 2008 lk 5 (Artiklis refereeritakse Eesti politsei 90'le aastapäevale pühendatud meeneraamatut „Eesti Politsei 90“)

- 8. mail 1990 tunnistas ENSV Ülemnõukogu kehtetuks nimetuse Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik;
- 5. juunil 1990 langetas Eesti Vabariigi Valitsus otsuse avada politseinike ettevalmistamiseks Paikusel politseikool;
- augustis 1990 väljus Eesti siseministeerium NSV Liidu siseministeeriumi alluvusest ning omandas iseseisvuse. Seega võttis Eesti Vabariik endale täieliku vastutuse korrakaitse eest;
- 20. septembril 1990 võttis Eesti Vabariigi Ülemnõukogu vastu politseiseaduse, millega algas miilitsastruktuuri praktiline kaotamine ja politsei taasloomine;
- 31. oktoobril 1990 määras valitsus ametisse politseipeadirektori;
- 5. novembril 1990 nimetati ametisse 12 politseiprefekti;
- 20. novembril 1990 loodi Eesti Vabariigi Riiklik Politseiamet ning
- 23. novembril politseiprefektuurid. Taasloodud Eesti politsei alustas tegevust 1991. aasta märtsis;
- 1. märtsil 1991. aastal asutati Politseiameti Kriminaalpolitsei Büroo;
- 20. augustil 1991 langetas Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse Eesti iseseisvuse kohta.

Politseiameti taasisutamisaega on kirjeldatud järgnevalt: „Algusaastad olid rasked nii Eesti Vabariigile kui ka politseile. Puudus oli kõigest – kirjutusmasinatest, telefonidest, vormist, sidevahenditest, autodest, isegi harilikust valgest kirjapaberist. Haruldased olid arvutid ja paljundusmasinad. Paljud riigid abistasid Eesti politseid kantseleimööbli, autode, side- ja arvutustehnikaga. Olulisel kohal oli teiste riikide pakutud koolitusabi. Eriti tuleb rõhutada narkokoolitust ning nüüdisaja majanduse ja pangandussüsteemi kontrolli võimaluste koolitust, mis olid tollasele politseile täiesti uued valdkonnad<sup>39</sup>.“ Antud ajalookirjeldus annab mõista, et pärast Politseiameti taasisutamist said vajalikud teadmised tulla vaid välisabi arvelt. Politseiameti ei ole pärast taasloomist alates 1991. aastast teadlikult politseistrateegiaid rakendanud, kuid konkreetseid uuringuid Politsei taasloomisperioodi kohta koostatud ei ole<sup>40</sup>.

Paraku on teabe hulk selle kohta, millises ulatuses ja kui suur oli täpne väline panus Eesti justiitsüsteemi arengusse perioodil 1990-2000, kesine. On mõistetav, et tol ajaperioodil ei

---

<sup>39</sup> Politseileht nr 6, detsember 2008 lk 5

<sup>40</sup> P. Suve. Politsei kui institutsiooni arengu mõtestamise kontseptuaalsed probleemid keerustavas vastastik mõjuvas keskkonnas, Doktoritöö. Tallinn, 2016. lk 36

olnud priioteediks välise panuse kirja panemine, vaid pakutava abi vastuvõtmine ja selle efektiivne kasutamine. Peamised abistajad ja pakutud abi<sup>41</sup>:

- Soome Vabariigi abil avati Paikusel politseikool. Eesti Vabariigi Siseministeeriumi Politseikool Paikusel asutati Vabariigi Valitsuse määrusega nr. 116 05.06.1990. Õppetööd alustati 03.09.1990. Baastreeningprogrammide osas abistas Eestit Tampere Politseikool Soomes<sup>42</sup>;
- Rootsi Kuningriik andis politseikoolile metoodilist ja materiaalist abi;
- Saksamaa Liitvabariigilt saadi suuremahulist materiaalist abi ja lisaks sellele on Saksamaa Liitvabariik korraldanud mitmeid koolituskursusi politseiametnike efektiivsuse tõstmiseks. Näiteks varustas Saksamaa Eesti politseid Siemensi telefonisüsteemiga, mille hind oli 1 000 000 Saksa marka<sup>43</sup> (valuutakurss 2002. aastal oli 1 € = 1,95583 DEM);
- Ameerika Ühendriikide erinevatel korrakaitseagentuuridel on olnud suur roll erikategooria kriminaalpolitseiametnike õpetamisel, tehes seda nii Eestis kui ka välismaal;
- Ühendkuningriigid on korraldanud juhtivpolitseinike väljaõpet ning andnud nõu politseitöö korraldamiseks.

Politseiamet kuulus tollal Siseministeeriumi haldusalasse nagu Politsei- ja Piirivalveamet tänaselgi päeval. Peamiseks eesmärgiks sai organisatsioonistruktuuri ülesehitamine ning julgeoleku ning riikliku korra tagamine. Mida lähemale tuli sajandivahetus, seda enam kasvas ka registreeritud kuriteojuhtude arv ja seda mitte suurenenud kuritegevuse arvelt, vaid peamiselt õiguskaitseasutuste paranenud töövõimekuse tõttu avastada ja registreerida kuritegusid tasemel, mis oleks 90ndatel keeruline saavutada olnud.

P. Suve on oma doktoritöös välja toonud, et Eesti politsei arengu saab jagada kolme ajajärku:

---

<sup>41</sup> Politseileht nr 6, detsember 2008, lk 5

<sup>42</sup> B. Heberton, J. Spencer. Assessing International Assistance in Law Enforcement: Themese, findings and recommendations forma case-study of the Republic of Estonia. Helsinki: European Institute for Crime Prevention and Control, 2001. lk 9

<sup>43</sup> B. Heberton, J. Spencer. 2001. lk 11

- 1991-2003 ehk periood politsei taasloomisest kuni väikeste politseiprefektuuride liitmiseni;
- 2004-2009 ehk nelja politseiregiooni periood ning
- 2010-2013 ehk Politsei- ja Piirivalveameti loomine ja kujunemine.

Politseireformid on politsei ajaga tsentraliseerunud tegutsema mitte niivõrd kogukonna huvides, vaid riiklike prioriteete silmas pidades<sup>44</sup>. Selle heaks näiteks on väiksemate piirkonnajaoskondade kaotamine, mille tulemusel kadus side Politseiga nii kohalikul omavalitsusel kui ka kohalikul kogukonnal. See toob ka päevakorda ka tänase päeva kohta esitatud väite, kus Politsei on primaarne riiklike kriminaalpoliitiliste eesmärkide realiseerimise vahend. P. Suve lisab oma töös veel mõtte, et kui Politsei oleks rakendanud oma arengu jooksul mingit konkreetset strateegiamudelit, siis kuidas oleks sellisel juhul kujunenud välja riiklik turvalisus. Samal ajal saab positiivse aspektine vaadelda, et Eesti Politsei on suutnud tagada turvalise olustiku ja madalama kuritegevuse taseme ka strateegiat seadmata. 1993. aastal asutati Politseiameti kõrvale Kaitsepolitseiamet, mille ülesandeks sai Politseiseaduse kohaselt võitlus organiseeritud kuritegevuse ja terrorismiga, territoriaalse terviklikkuse ja riigisaladuste kaitse, teadus-, tehnoloogia- ja ärisaladuste kaitse, rahvuslike kultuuriväärtuste, riigiasutuste, poliitika- ja riigitegelaste ohutuse tagamine<sup>45</sup>. 1. märtsil 2001. aastal jõustunud julgeolekuseaduse jõustumisega sai Kaitsepolitseiametist politseiasutuse asemel julgeolekuasutus, mille tõttu on Kaitsepolitseiameti tegevusvaldkonda tänapäeval jäänud vaid riiklikku julgeolekut puudutavad küsimused. Tulenevalt sellest on organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse ülesanne jäänud peamiselt prefektuuride ja keskkriminaalpolitsei kanda.

### 2.2.2. Kriminaalpreventsiooni Nõukogu loomine

10. septembril 1993. aastal Vabariigi valitsuse määrusega nr 279 loodud Kriminaalpreventsiooni Nõukogu sai määruse järgi endale ülesandeks koordineerida kriminaalpreventsioonialast tegevust riigis, esitada valitsusele ettepanekuid ja anda soovitusi

---

<sup>44</sup> P. Suve. 2016. lk 45

<sup>45</sup> [Kaitsepolitseiameti](https://www.kapo.ee/et/content/kaitsepolitsei-taasasutamine.html) koduleht. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.kapo.ee/et/content/kaitsepolitsei-taasasutamine.html>

õiguskorra tagamist puudutavate küsimuste kohta. Selle määrusega loodi esimene Kriminaalpoliitikat kujundav organisatsioon Eestis.

Organisatsioon koosnes algselt 4 komisjonist<sup>46</sup>:

- Analüüsi- ja prognoosi komisjon (juhtis Jüri Pihl);
- Avalike suhete komisjon (juhtis Poigo Nuuma);
- Ekspertiisikomisjon (juht Hurma Kiviloo);
- Materiaalsete vahendite vajaduse selgitamise komisjon (juht Herman Simm, hiljem Enn Pant)

5. oktoobril 1993. a VV poolt välja antud korralduse nr. 575 järgi määrati kriminaalpreventsiooni nõukogu koosseisu 2 välisriigi kodanikku. Esimene neist oli Kauko Aromaa Soome Õiguspoliitika Instituudist ja teine Peter L. Martens Rootsi Riiklikust Kriminaalpreventsiooni Nõukogust. Mõlemad organisatsioonid on analoogsed ja seotud tööga, mida tegi kriminaalpreventsiooni nõukogu Eestis.

Kauko Reijo Tapio Aromaa on Soome kriminoloog ja endine Euroopa Kriminaalpoliitika Instituudi direktor. Lisaks organisatoorsele tööle on Kauko Aromaa ka teinud uurimuse pealkirjaga „Kuriteoohvrid Eestis 1993-2000“, mille sisuks oli Rahvusvahelise Kuriteoohvrite küsitlusega saadud statistiline teave. Lisaks on K. Aromaa uurinud Ida-Euroopa kuritegevust.

Peter L. Martens on Rootsi kriminoloog, kes on varasemalt uurinud kuritegevust Rootsis, immigrantidest kuriteoohvritega seonduvat statistikat ning põhjuseid selle taga<sup>47</sup>.

Vabariigi Valitsuse 14. detsembri 1994. a korraldus nr 1063, millega fikseeriti Kriminaalpreventsiooni Nõukogu uus koosseis, välisorganisatsioonide esindajaid enam ei hõlmanud. Kui tutvuda Kriminaalpreventsiooni nõukogu esimese põhimäärusega, siis ei anna ka Vabariigi Valitsuse määrus 01.04.1997 nr 70 meile ülevaadet nõukogu liikmetest.. Kuna dokumentatsiooni on sellest ajast säilinud vähe, uurist autor isiklikult Kauko Aromaalt suhtlusvõrgustiku Facebook vahendusel otse antud ajaperioodi kohta ja ta vastas järgnevalt:

---

<sup>46</sup>J. Ilvest. Kuriteoennetuse nõukogu 20 tööaastat. Justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika osakonna koduleht, 13.05.2014. lk 1 Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/kuriteoennetuse-noukogu-20-tooaastat-juri-ilvest>

<sup>47</sup> P. L. Martens. Immigrants as Victims of Crime. Stockholm: National Council for Crime Pevention 2001



*„As far as I can recall, we never started really working on a concrete level regarding criminal policy. In 1993 we carried out the ICVS. I don't recall that there were any meetings of the Council“.* Kuivõrd 1993. aastal loodi Kriminaalpreventsiooni Nõukogu ja sinna kutsuti ka välisriikide esindajaid, ei toimunud värskelt asutatud nõukogus mingit suurt kriminaalpoliitika kujundamist, vaid pigem tegeleti aktuaalsemate probleemidega nagu seda oli kuriteo ohvriks langenud isikute abistamine.

Kui organisatsioon loodi algselt Siseministeeriumi valitsemisalas, siis 1995. aastal liikus nõukogu tegevus Justiitsministeeriumi valitsemisalas.

Nõukogu ülesandeks oli kord aastas valitsusele oma tegevusest ülevaade esitada ja luua sealjuures ka pilt kuritegevusest riigis. Eesmärk oli anda valitsusele suuniseid ja juhiseid, millised valdkonnad ja projektid vajavad suuremat tähelepanu. Sellest tulenevalt saab väita, et Kriminaalpreventsiooni Nõukogu näol oli tegemist esimese kriminaalpoliitika kujundajaga Eestis. 1995. aastal avaldas nõukogu arvamust järgnevate teemade kohta<sup>48</sup>:

- haldusõigussrikkumiste seadus, politseiseadus ja kriminaalkodeks;
- KPN ettepanek rahapesu seaduse algatamise ja rahandusministeeriumisse vastava komisjoni loomise kohta;
- algatati alaealiste vastutuse seaduse koostamine;
- prostitutsiooni õigusliku reguleerimise küsimus;
- majanduskuritegude uurimise metoodika heakskiitmises osalemine;
- kriminoloogia teaduskeskuse loomine Riigikaitse Akadeemiasse;
- erikriminaalkohtute moodustamine organiseeritud kuritegevusega tegelemiseks.

31. juulil 1995. aastal võeti vastu Vabariigi Valitsuse korraldus „Kriminaalpreventsiooni riikliku programmi koostamise kava“ osas<sup>49</sup>. Antud alusdokument sai esimeseks taasiseseisvunud Eesti kriminaalpoliitika arengukavaks. Kava nägi ette järgmised tegevussuunad:

1) Kuritegevuse põhjuste ja soodustingimuste mõjutamine riigi majandus- ja sotsiaalpoliitika vahenditega, tugevdades majandus- ja sotsiaalsete protsesside neid külgi, millel on kuritegusid

---

<sup>48</sup>J. Ilvest. 2014, lk 1

<sup>49</sup>Vabariigi Valitsuse 31. juuli 1995. a. korraldus nr. 686-k. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/28820.txt>

ära hoidev või tõkestav toime, ning neutraliseerides või leevendades nimetatud protsesside võimalikke kriminogeenseid kõrvalmõjusid;

- 2) kuritegevuse ohjeldamine kriminaalpoliitika vahenditega, s.o. otstarbekate ja nüüdisaja nõuetele vastavate kriminaalseaduste väljatöötamine, tasakaalustatud õiguskaitse süsteemi väljaarendamine, karistuse vältimatuse tagamine ning mõjusa karistuspoliitika kujundamine;
- 3) kuritegude tõkestamiseks selliste meetmete rakendamine, mis välistaksid kuritegeliku tahte elluviimise või raskendaksid seda (tõhus sotsiaalne kontroll, ehituslikud ja tehnilised kaitseviisid ja -vahendid, elanike enesekaitse jt.);
- 4) kriminaalpreventsioonitöö riskigruppides (arenguraskustega ja probleemperede alaealised, töötud, alkohoolikud, narkomaanid jt.);
- 5) kuritegusid toimepannud isikute resotsialiseerimise mõjusa süsteemi kujundamine;
- 6) kuriteoohvritele sotsiaal-, õigus- ja hingeabi andmine;
- 7) kriminaalpreventsioonialaste teadusuuringute korraldamine ja nende tulemuste ellurakendamine, välisriikide sellealaste teadustööde ja kogemuste kasutamine;
- 8) integreerumine rahvusvahelisse kriminaalpreventsioonitöösse.

Kuna tegemist oli suuresti siseriikliku kriminaalpoliitika ülesehitamisega, puudusid tugevad välismaised mõjutused selle kujundamiseks. Tegemist oli ministriumide vahel ära jaotatud tööülesannetega eksperimentaalprojektiga, mis püüdis hoomata riiklikul tasandil oluliste küsimuste all olevaid probleeme. Perioodil 1993 – 1996 olid kõige aktuaalsemateks teemadeks, mida nõukogu käsitles, prostitutsiooni legaliseerimine, surmanuhtlusega seonduv probleemistik ja algatati strateegia „Eesti kriminaalpreventsioonpreventsiooni süsteemi arengukontseptsioon“.

11. juulil 2000. aastal kinnitas Vabariigi Valitsus „Kuritegude ennetamise riiklik strateegia aastani 2005“, millega seati kuus suuremat eesmärki<sup>50</sup>:

- üldsuse tõhusam kaasamine kuritegude ennetamisse;
- omandi tõhusam kaitse;
- suurem turvalisus tänavatel ja avalikes kohtades;
- noorte õigusrikkumiste ja kuritegude vähendamine;
- ohvriabi parem kättesaadavus;

---

<sup>50</sup>J. Ilvest. 2014, lk 3

- korduvkuritegude ärahoidmine.

Paraku leidsid nii Riigikontroll 2001. aastal<sup>51</sup> kui briti eksperdid<sup>52</sup>, et antud strateegia sellisel kujul ei sobi, kuna seatud eesmärgid ei olnud piisavalt konkreetsed ja vahendid nendeni jõudmiseks välja toomata. 2003. aasta 21. oktoobril võeti vastu “Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2010”, mis seadis uued eesmärgid ja oli kriminaalpoliitika seisukohalt esimeseks pikemaajaliseks arengukavaks.

2003. aastal muudeti nõukogu nime ja selleks sai Kuriteoennetus Nõukogu. Nõukogul jäi tööd vähemaks – kriitilist tähelepanu vajav regulatsioon sai vastu võetud ja valitsusasutuste enda võimekus seaduseelnõude koostamisel suurenes määrami, mil nõukogu ekspertiisikomisjoni seaduseelnõude hindamiseks enam vaja ei läinud. Nõukogust sai peamiselt ärakuulav ja heakskiitev organ<sup>53</sup>. Nõukogu muutus taas 2015. aastal, seoses korrakaitseaduse rakendamisega 1. juulil 2014. aastal. Nõukogu uueks nimeks sai Süüteoennetuse Nõukogu.

### 2.2.3. Kriminaalpoliitika osakonna loomine

26. novembril 2003. aastal võeti vastu Kriminaalpoliitika osakonna põhimäärus, millega loodi Justiitsministeeriumi alla kriminaalpoliitika osakonna struktuuriüksus. Määruse § 2 määrab osakonna põhiülesandeks riikliku kriminaalpoliitika kujundamise ja selle elluviimise jälgimise. Osakonda juhib osakonna juhataja kohuseid täitev asekancler ja talitusi juhivad talituse juhatajad.

Pärast selle asutamist on kriminaalpoliitika osakond koostanud 2 kriminaalpoliitika arengusuunda, millest esimene koostati perioodi 2003-2010 ja teine 2010-2018 kohta. Kriminaalpoliitika kodulehel<sup>54</sup> on välja toodud järgnev: „Kriminaalpoliitika osakonna ülesanne ongi sellised otsustusalternatiivid välja töötada ning korraldada selleks vajalikke analüüse ja

---

<sup>51</sup> Vabariigi Valitsuse programmi “Kuritegude ennetamise riiklik strateegia aastani 2005” tulemuslikkuse eeldused. Audit, Riigikontroll 2001.

<sup>52</sup> A. Keian. „Briti eksperdid: Eesti kuritegude ennetamise kava on ebamäärane“, Postimees, 24.01.2001. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.postimees.ee/1886575/briti-eksperdid-eesti-kuritegude-ennetamise-kava-on-ebamaarane>

<sup>53</sup> J. Ilvest. 2014, lk 3

<sup>54</sup> Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/kriminaalpoliitika/kriminaalpoliitika-osakond>

uuringuid. Kõik kriminaalpoliitilised sammud peavad põhinema usaldusväärsel infol.“. Antud infokild annab mõista, et oma töös tugineb Kriminaalpoliitika osakond siseriiklikele uuringutele ja analüüsile, mille korraldab osakond vajadusel ka iseseisvalt.

Kõige olulisem iga-aastane statistiline uuring on Kriminaalpoliitika uuringute sari „Kuritegevus Eestis“, millega antakse igal aastal ülevaade eelmise aasta kuritegevuse statistikast ning tuuakse välja head ja vead. Tänapäevaks on sarjas ilmunud perioodi 2006-2017 kohta 11 väljaannet.

Samas ei saa jätta arvestamata ka välisriikide praktika analüüsi rolli Eesti kriminaalpoliitika kujundamisel. Eesti kriminaalpoliitika fookus on juba taasiseseisvumisest alates preventsiioonil e ennetusel. 1993. aastal loodud nõukogu kandis siiski nime Kriminaalpreventsiiooni Nõukogu ja juba nimest lähtudes saab eeldada, et organisatsiooni eesmärk oli muuhulgas ka kuritegude ennetamine. Olulise osa kuriteoennetusest moodustab tänapäeval koostöö välisriikidega. Peamine koostöö kuriteoennetuse alal toimub Suurbritannia, Saksamaa, Taani, Norra, Soome, Rootsi ja Hollandiga<sup>55</sup>. Kriminaalpoliitika osakonna koduleht toob võrdlusena välja, et tugev kuriteoennetustöö on põhjamaades, Ühendkuningriikides ja Hollandis. Arvestades välisriikide korduvaid mainimist saab arvestada, et eeskujuks on võetud just nende riikide praktika. Lisaks on välja toodud ka Euroopa Kuriteoennetuse Võrgustik, mis on Euroopa Liidu juurde loodud institutsioon, mille eesmärgiks on tagada tõhus liidusisene kuriteoennetusalane koostöö.

---

<sup>55</sup> Kriminaalpoliitika osakonna koduleht. Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/kuriteoennetus/rahvusvaheline-koostoo>

### **3. Organiseeritud kuritegevus Eesti kriminaalpoliitikas**

#### **3.1. Organiseeritud kuritegevuse tõkestamise roll kriminaalpoliitika kujunemise juures**

Olles tutvunud Eesti kriminaalpoliitika kujunemislooga ja vaadates tänast kriminaalpoliitikat, võib spetsiifilisemalt keskenduda ühele Eesti kriminaalpoliitika kindlale arengusuunale - organiseeritud kuritegevuse tõkestamisele. Organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus on Eesti kriminaalpoliitika kujunemisloo juures prioriteediks olnud algusest peale, kuid ei ole leidnud kaasamist suuremasse osasse taasiseseisvunud Eesti kriminaalpoliitika arengusuundadest ja prioriteetidest, vaid on kriminaalpoliitika prioriteedina päevakorda jõudnud alles hilisemal ajal. Põhjuse organiseeritud kuritegevuse tõkestamisega seonduva kriminaalpoliitika kujunemiseks andsid 1990ndatel aktiivse tegevusega silma paistnud kuritegelikud ühendused. Antud aspekti taasiseseisvunud Eesti Vabariigi ajaloos käsitleti ka töö esimeses peatükis. Tuleb silmas pidada, et õiguskaitseorganid alustasid oma tööd suuresti puhtalt lehelt ning kogemus ja praktika organiseeritud kuritegevuse tõkestamiseks kogunes aja jooksul ja kogemuste arvel.

Põhiline roll organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemisel oli Politseiametil, mis oli taasiseseisvumisperioodil arendamisjärgus ja piiratud ressurssidega. Eespool sai ka P. Suve doktoritöö baasil välja toodud, et kindla politseistrateegia puudumise tõttu tegutses Politseiamet võrdlemisi kaootiliselt ja hetkesituatsioonist lähtuvalt. 1. märtsil 1991. aastal asutatud Kriminaalpolitsei Büroo koosnes kahest allosakonnast, milleks oli raskete kuritegude vastu võitlemise osakond ja autotranspordi ärandamise vastu võitlemise jaoskond. Kuna asutuse töö ei olnud piisavalt tugevalt ja hästi struktureeritud, loodi 1. juulil 1993. aastal Keskkriminaalpolitsei, mille struktuur hõlmas endas ka organiseeritud kuritegevuse osakonda. Osakonna eesmärgiks oli organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus ja selle tegevuse tõkestamine. Endine kriminaalpolitseinik ja keskkriminaalpolitsei abidirektor Koit Pikaro<sup>56</sup> on toonud välja: „Keskkriminaalpolitseis organiseeritud kuritegevuse vastase osakonna loomine 1994. aastal oli jäänud hiljaks umbes kolm aastat. Ilmselt oleks 6. osakonna lõpetamisel

---

<sup>56</sup> K. Pikaro. „Organiseeritud kuritegevus pole Eestist kuhugi kadunud“ Delfi, 07.09.2010 Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.delfi.ee/archive/koit-pikaro-organiseeritud-kuritegevus-pole-eestist-kuhugi-kadunud?id=33000555>

pidanud jätkama analoogiline teenistus, kasutada oleks tulnud lojaalseid töötajaid ja olemasolevat infobaasi. Tegelikult anti Eesti Politsei loomisel enamus infost üle kaitsepolitseile. Nead pididki olema organiseeritud kuritegevuse eksistentsi lõpetajad. Nüüd saab kindlalt väita, et see oli politsei loojate ja poliitikute valeotsus, võimalik et kõige suurem.“ Organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus Eestis algas ajal, mil kuritegelikel ühendustel oli mitmeaastane edumaa ja osalt on K. Pikarol ka õigus. 1991. aastal aktiveerunud kuritegelikud grupeeringud oleksid võinud olla tähelepanu ja fookuse all koheselt, kuid põhjendatud on ka tekkinud olukord nappide ja väheste ressursside olemasolu tõttu.

1993. aastal asutatud Kriminaalpreventsiooni Nõukogu seadis „Kriminaalpreventsioonpreventsiooni riikliku programmi koostamise kavaga“ 1995. aastal esimest korda pikemaajaliseks eesmärgiks täiendavate meetmete välja töötamise ja rakendamise organiseeritud kuritegevuse tõkestamiseks ja ohjeldamiseks. Kui vaadata organiseeritud kuritegevuse olukorda perioodil 1995 – 2000, siis ilmneb, et seatud eesmärgist oli ka kasu. 1990. aastate teisel poolel suudeti seadusandluse ja majanduse korrastamise ning õiguskaitsestruktuuride eduka töö tulemusel sundida kuritegelikke ühendusi oma tegevusvabadusest, karistamatuse tunde ja positsioonist loobuma. Lisaks suudeti Kaitsepolitseiameti ja Piirivalveameti koostöös peatada suuremahuline illegaalne inimkaubandus Venemaalt läbi Eesti<sup>57</sup>. Sellest annavad mõista ka statistilised näitajad, mille kohaselt oli registreeritud kuritegevus Eestis perioodil 1997 – 2000 iga aastaselt tõusujoones. Prioriteetide seadmine ja ressursside suunamine kriitilistesse valdkondadesse aitas tõhustada organiseeritud kuritegevuse vastase võitlusega tegelevate õiguskaitseasutuste tööd.

Täites oma põhimäärusest tulenevat kohustust, esitas Kriminaalpreventsioonpreventsiooni Nõukogu 2000. aasta tegevuse aruande. Nõukogu toob aruandes välja 2000. aastal tehtud töö ning mainib aruandes ka „Kuritegude ennetamise riiklikku strateegiat aastani 2005“, mille kohaselt ei ole võitlus organiseeritud kuritegevuse vastu ennetustöö prioriteediks. Organiseeritud kuritegevuse puhul on keeruline rääkida ennetusest, kuna tegemist on ajalis-ruumiliselt järjepidevalt eksisteeriva nähtusega, kuid olulise osa kuritegelike ühenduse edasise arengu puhul on noorte õigusrikkumiste ja kuritegude vähendamine. Alaealiste

---

<sup>57</sup> J. Saar, A. Markina, A. Ahven, A. Annist, J. Ginter. 2002, lk 87

õigusrikkumised grupis on ka sissepääsutee täiskasvanueas kuritegelike ühendustega liitumiseks<sup>58</sup>.

Arvestades organiseeritud kuritegevuse olemust saab eeldada, et peamine viis kuritegelike ühenduste tegevuse tõkestamiseks on raskendada tegutsemist nende peamistes tegevusvaldkondades teiste kuriteoliikide ennetamise kaudu. Seega on oluline, et tähelepanu pöörataks ka kuritegudele, mis on vahetus seoses organiseeritud kuritegevusega. Kuritegelike organisatsioonide tegutsemisvaldkonnad on ajas muutunud. Töö esimeses osas sai välja toodud, kuidas Eesti organiseeritud kuritegevuse tegevus on perioodil 1991 – 2018 muutunud.

Riigikogu Kantselei majandus- ja sotsiaalinfoosakonna nõunik Toivo Mängel viitas<sup>59</sup> aastal 2000, et organiseeritud kuritegevuse ja salakaubanduse vastane võitlus on rajatud:

- pidevale seadusandluse täiendamisele ja sellest tulenevate võimaluste kasutamisele õiguskaitseorganite poolt;
- täitevvõimu aktiivsele tegevusele ja erinevate valitsuse poolt kokku kutsutud komisjonide tööle;
- õiguskaitseorganite töö pidevale täiendamisele, kaadri väljaõppele, eritehniliste vahendite ning ekspertsisüsteemide täiendamisele ja uuendamisele;
- eri ministeeriumide haldusalas olevate ametite koordineeritud aktiivsele rahvusvahelisele koostööle.

Tegemist on küll 18 aastat vana seisukohaga, mis on aga aktuaalne ka tänasel päeval. Organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus peab rajanema riigi järjepidevale tööle, muutmaks kuritegelike ühenduste tegutsemise võimalikult keeruliseks. Selle üheks võtmeküsimuseks on ka riikliku kontrolli loomine mingi turusektori üle. Näiteks on reguleeritud riiklikult nii tubaka- kui ka alkoholitoodete müük, mis garanteerib piisava nõudluse rahuldamise ning ei anna organiseeritud kuritegevusele võimalust suurt tulu teenida. Teisalt on näiteks narkootikumid ja teised psühhotroopsed ained riiklikul tasandil rangelt reguleeritud ning ainus viis neid saada on mustalt turult. Seega on üheks näiteks reguleerimisest riikliku monopoli loomine, kus riik asub kontrollima reguleeritud narkokaubandus. Tegemist on piltliku näitega, mis viitab sellele, et

---

<sup>58</sup> World Youth Report 2003. United Nations publication 2003. lk 191

<sup>59</sup> T. Mängel, 2000

kui riik garanteerib nõudluse rahuldamise ja pakub illegaalsele legaalsele alternatiivi, muudab see organiseeritud kuritegevuse tegevuse tulutuks või vähendab kardinaalselt kasumlikkust.

Riiklik kava „Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2010“ seadis eesmärgiks süütegude toimepanemise võimaluste vähendamise läbi<sup>60</sup>:

- 1) süütegude toimepanemise raskendamise;
- 2) süütegude avastamise tõenäosuse suurendamise;
- 3) süütegudega saadava kasu vähendamise.

2010. aastal tehtud tagasivaade ja hinnang tõid välja, et seatud eesmärk ka saavutati. Seletuskiri kirjeldab eesmärgi täitumist järgnevalt: „Tegemist on pigem üldpõhimõttega, mida on õiguskaitstes üldiselt järgitud (määratud on spetsialiseerunud uurijad, muudetud on kriminaaltulude konfiskeerimise korda), samas on probleeme mitmete raskete kuritegude uurimisel (nt korruptsioon, majanduskuriteod). Edu on saavutatud narkokuritegude uurimisel ning kuritegelike gruppide kohtusse saatmisel.“ Sellest annab tunnistust ka statistika, mille alusel esineb kuritegelike ühenduste sätte alusel registreeritud juhtumeid aina enam ning mis saavutas ajavahemikul 2003-2010 haripunkti aastal 2010.

Tabel 1: Kuritegeliku ühenduse sätte (KarS § 255) alusel registreeritud juhtumid perioodil 2003-2010

Aasta	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Reg. juhtude arv	-	-	-	1	5	4	8	10

Allikas: Kuritegevus Eestis 2017

Statistikast nähtub, et seoses arengutega organiseeritud kuritegevuse uurimisel on suurenenud ka KarS § 255 alusel alustatud kriminaalmenetluste hulk. Tegemist on statistiliste andmetega, mis annavad tugevalt märku õiguskaitseorganite tõhususest ja ka riikliku kriminaalpoliitika

---

<sup>60</sup> Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2010, lk 16



liikumisest positiivses suunas. Paraku ei anna antud statistika ülevaadet teistest kuritegudest, mille kuritegelikud ühendused toime panevad. 2006. aastal saadeti kohtusse 58 organiseeritud kuritegevusega seotud gruppi, 2008. aastal juba 89. 2006. aastal anti kohtu alla 332 organiseeritud kuritegevusega seotud isikut, 2008. aastal oli see arv 429<sup>61</sup>. Antud statistika hõlmab endas ka teisi kuriteoliike kui ainult KarS § 255 alusel registreeritud juhtumeid. Siia statistikasse kuuluvad narkokuritegevus, piiriülene narkokuritegevus, inimkaubandus, piiriülene inimkaubandus, rahapesu, raske korruptsioon, kuritegelik organiseerumine ja majanduskuritegevus kahjuga üle 10 miljoni krooni. Antud numbreid vaadates saab täpsema ülevaate organiseeritud kuritegevusega seotud statistilistest näitajatest. Aastatega on lisandunud uusi juhtumeid ja suurenenud ka kohtusse saadetavate juhtumite arv - see viitab suuresti aina enam efektiivseks muutuvale justiitsüsteemile; lisaks hakkavad määral välja tulema pikaajaliste kuritegelike ühenduste tegevused. 15. märtsil 2007. aastal jõustus Karistusseadustiku ja selle muutmise seaduse muutmise seadus, millega muudeti KarS § 255 sõnastust. Uue redaktsiooniga lisati kuritegeliku ühenduse definitsiooni juurde ka varalise kasu saamise eesmärk, mille tulemusel sai kuritegelike ühendustega tihedamalt seostama hakata ka majandus- ning varavastaseid kuritegusid. Aastal 2007 on statistikas märgata järsku kasvu § 255 alusel registreeritud juhtude osas. Paraku otsustas seaduslooja 01.01.2015 jõustunud Karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadusega muuta definitsioon tagasi varasemale kujule, eemaldades sätte juurest varalise kasu saamise eesmärgi.

Fookus organiseeritud kuritegevuse vastasele võitlusele tasemel, mis kajastus ka riiklikus arengukavas, saavutati aastal 2010, mil võeti vastu „Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018“. Antud dokument seab organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse üheks kindlaks arengusuunaks. Dokumendis seisab organiseeritud kuritegevuse kohta järgnev:

- Organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses tuleb vähendada kuritegevusest saadavat tulu kurjategijate poolt. Õiguskaitseasutustel tuleb keskenduda kriminaaltulu äravõtmisega seotud meetmetele, muu hulgas tuleb selleks tagada valdkonna spetsialistide süsteemne koolitus.
- Organiseeritud ja piiriülese kuritegevuse vastases võitluses tuleb kasutada ning arendada rahvusvaheliste organisatsioonide justiits-, politsei- ja tollikoostöö

---

<sup>61</sup> Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018. Seletuskiri, lk 42

instrumente. Prokuratuur ja uurimisasutused peavad ühiselt planeerima ressursse prioriteetsete valdkondadega tegelemiseks.

Seletuskirjas on täiendavalt välja toodud ka selgitused, millega nähti primaarse aspektina ette kuritegelikul teel saadud tulu konfiskeerimist ja vajadusel ka kurjategija või kolmanda isiku vara konfiskeerimist, kui nimetatud isik ei suuda tõendada vara legitiimsust. Teisese aspektina nähti, et tuleks kasutada ja arendada rahvusvaheliste organisatsioonide justiits-, politsei- ja tollikoostöö instrumente. Täpsemalt tähendab viimane, et EL tasandil tuleb tõhustada koostööd narkaubanduse tõkestamiseks ning inimekaubanduse, pettuse, korruptsiooni ja rahapesu vastu võitlemisel. Liikmesriigid peavad ühtlustama oma prioriteedid EL omadega ja tegema koostööd teiste EL institutsioonidega.

Kuna arengusuundade periood pole veel läbi, siis puudub käesolevalt täielik ülevaade eesmärkide täitmisest. Esmase statistikana saab välja tuua tabeli registreeritud juhtude arvuga KarS § 255 alusel.

Tabel 2: Kuritegeliku ühenduse sätte (KarS § 255) alusel registreeritud juhtumid perioodil 2010-2017

Aasta	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Reg. juhtude arv	10	24	15	26	20	22	34	34

Allikas: Kuritegevus Eestis 2017

Antud statistika alusel on näha, et pärast uue arengukava vastu võtmist on kuritegeliku ühenduse sätte alusel registreeritud kuriteojuhtude arv märgatavalt kasvanud. Märgatava kasvu taga on kindlasti suurenenud riiklik tähelepanu just kuritegelike ühenduste jõulisemale uurimisele ja riiklike ressursside efektiivsem kasutamine antud kuritegude uurimisel. Statistikaameti iga-aastaste kokkuvõtete alusel saab koostada ka kokkuvõtliku tabeli organiseeritud kuritegevusega tihedalt seotud kuriteoliikide kohta. Lisaks saab siin viidata ka 2015. aastal jõustunud seadusemuudatusele, mille tulemusel ei ole § 255 objektiivse koosseisu teokirjelduse osaks enam varalise kasu saamise eesmärk. Registreeritud juhtude kohta käivas statistikas on märgata kasvavat trendi - võrreldes 2014. aastaga registreeriti 2015. aastal 2 juhtumit rohkem ja 2016. aastal ületas juhtumite arv eelmise aasta oma juba 12 võrra. Samas

tuleb arvestada, et § 255 alusel registreeritud juhtumite arv on alates aastast 2010 kõikunud üles ja alla, seega ei ole kirjeldatud järsk tõus iseenesest midagi uut.

Tabel 3: Organiseeritud kuritegevusega tihedalt seotud registreeritud kuritegude statistika perioodil 2010-2017

Kuriteoliik/Aasta	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Inimkaubandus	1	2	6	8	5	4	15	10
Narkokuritegevus*	837	836	794	895	986	1159	1120	1407
Maksukelmus	31	28	22	30	39	68	45	33
Rahapesu	64	80	52	34	46	26	68	41
Alkoholi ebaseaduslik käitlemine	27	38	43	44	43	14	12	24
Tubakatoodete ebaseaduslik käitlemine	17	32	41	48	31	47	31	40
Salakaubavedu	499	352	267	197	21	34	9	13

\*hõlmab endas nii väikeses kui ka suures koguses käitlemist

Allikas: Kuritegevus Eestis 2017

Statistika näitab, et suurenenud on registreeritud narkokuriteojuhtumite arv ja seda peamiselt suures ulatuses käitlemise osas. 2010. aastal oli registreeritud juhtumite arv 699 ja 2017. aastal 1271. Osalt näitab see suurenenud tähelepanu just narkokuritegude tuvastamisele, mis on ka organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse juures peamiseks fookuseks. See-eest on drastiliselt vähenenud registreeritud salakaubaveo juhtude arv ning maksukelmuste hulk on langenud 2010. aasta tasemele. Statistikast kajastub võrdlemisi hästi, et kriminaalpoliitika fookus organiseeritud kuritegevuse osas on suunatud just narkokaubanduse tõkestamisele ja selle vastu võitlemisele.

Kõige värskem aruanne „Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018” eesmärkide täitmise kohta, mis avaldati 07.03.2017 ja kanti riigikogu ees ette 08.03.2017, toob välja, et 2016. aastal

registreeriti taasiseseisvunud Eesti suurim hulk korruptsioonijuhte - 500. Selle statistika taga ei ole aga mitte altkäemaksud ja ametialased võltsimised, vaid sagedased sõiduki tehnõlevaatustel sõiduki tehnilise passi teene vastu vahetamise juhtumid. Paraku ei erista altkäemaksu regulatsioon osutatud teenuse sisu ja selle tulemusel ei ole võimalik ka statistiliselt eristada korruptsioonijuhte, mis on seotud organiseeritud kuritegevusega. Kuigi Karistusseadustik näeb näiteks § 298 lg 2 juures altkäemaksu andmisel kvalifitseeriva koosseisuna ette ka grupi poolt, ei kajastu see statistikas, sest statistikasse kantakse üldise koosseisu alusel registreeritud kuriteod - ehk näitena toodud altkäemaksu andmise korral lihtsalt § 298. Kuigi organiseeritud kuritegevuse eesmärk figureerib arengusuundade kavas eraldiseisvana, ei käsitle aruanna organiseeritud kuritegevust eraldi mitte kordagi..

Ka varasemates aruannetes perioodil 2010 – 2016 pole organiseeritud kuritegevuse vastast võitlust käsitletud. Tekib küsimus, et kui 2010. vastu võetud arengusuundades on eraldi välja toodud organiseeritud kuritegevuse kui kuritegeliku nähtuse vastane võitlus, siis miks pole spetsiifiliselt välja toodud selle tarbeks tehtut? Iga aasta kohta on välja toodud kuriteo üldine statistika, vägivallakuriteod, varavastased kuriteod, alaealiste poolt toime pandud kuriteod ja vangide hulk käesoleval aastal. Võiks eeldada, et kui riik on seadnud endale prioriteediks organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse, siis ka räägitakse organiseeritud kuritegevusest kui kuritegevuse seisukohalt olulisest lülist. Paraku näitab praktika, et organiseeritud kuritegevus ei leia vähimalgi määral kajastust; teise võimalusena on tegemist taotlusliku käitumisega eesmärgiga vältida kuritegelike ühenduste informeerimist hetkeolukorrast. Ka see variant tundub põhjendamatu, kuna iga-aastased ettekanded annavad aasta jooksul toimunust pelgalt üldise ülevaate ega peegelda konkreetseid situatsioone ja meetmeid selle kontekstis.

### **3.2. Organiseeritud kuritegevuse muutuv olemus ja selle mõju seadusloomele**

Tundub, et kuigi organiseeritud kuritegevus oli pärast taasiseseisvumist tõsine probleem ja pole oma tähtsust kaotanud ka tänasel päeval ei ole antud probleem avalikkuses piisavalt suure kõlapinnaga.. Kuigi organiseeritud kuritegevuse tegevusvaldkonnad on üha enam liikunud varjatud kuritegevuse suunas, ei ole see piisav põhjus probleemist mitte rääkimiseks ja üldsuse

teavitamata jätmisest. 4. jaanuaril 2017. aastal Postimehes ilmunud artikkel<sup>62</sup> pealkirjaga „Organiseeritud kuritegevuses on juhtimiskriis“, milles võtab sõna Keskkriminaalpolitsei juht Krista Aas, toob välja, et kuigi 2016. aastal mõisteti Assar Paulus kuritegeliku ühenduse loomises süüdi, pole see organiseeritud kuritegevust Eesti Vabariigis kaotanud. Ajakirjaniku retoorika: „Toetuste väljapetmine pole nn vana kooli kurjategijate pärusmaa, vaid siin tundub valitsevat pigem süsteemne sulitsemine igal tasandil. Üks kõnekamaid korruptsioonijuhtumeid eelmisest aastast on poliitikast tuntud Kajar Lemberi kriminaalasi. Politsei tööpõld tundub siin otsatu“ peale vastas Aas: „Jah, me tegelemegi praegu valdavas osas juba valgekraelse kuritegevusega. See on Eesti ühiskonna ja majanduse seisukohast tunduvalt suurem probleem kui organiseeritud kuritegevusega seonduv. Toetuste väljapetmine on jätkuvalt probleem ning meie oma töös oleme siin alles alguses. Kui me 2014. aastal menetlesime neid asju umbes miljoni euro ulatuses, siis 2016. aastal on menetluses kahju juba kaheksa miljonit ning hetkel menetluses olevates asjades ületab väljapetetud toetuste kahju kümnet miljonit. See näitab, et me tegeleme selle valdkonnaga põhjalikult ja seetõttu oleme nende numbriteri jõudnud. Ilmselt on need pettused sellises mahus olnud tegelikult juba pikemat aega.“

Keskkriminaalpolitsei juhi vastusest ilmneb, et organiseeritud kuritegevus selle klassikalisel kujul ei olegi enam fookuses, pigem keskendutakse teatud kuriteovaldkondadele, milles muuhulgas ka kuritegelikud ühendused aktiivselt tegutsevad. Osalt võib öelda, et organiseeritud kuritegevuse kuldaeg Eestis on läbi saanud. Teisalt saab väita, et organiseeritud kuritegevuse kuldaeg pole mitte minevik, vaid selle tegevus on kõigest nihkunud vähemmärgatavate kuriteoliikide suunas.

Lisaks regulatiivsetele vahenditele on oluline, et riik seaks eesmärgid ka kuritegevuse vastu võitlemiseks vajalike vahendite jaotamisele. Kontakteerudes kriminaalõiguse kohtuniku ja Tartu Ülikooli õppejõu Andres Parmasega, kes on muuhulgas seotud Süüteoennetuse Nõukogu tööga, leidis, et primaarseks kriminaalpoliitika prioriteetida loomise allikaks on ennekõike riigisisised kaalutlused, statistika ja ka poliitilised huvid. Väliste organisatsioonide mõju kohta kriminaalpoliitika kujunemises sõnab A. Parmas, et peamine mõju tuleb Euroopa Liidult, mis annab pikemaks perioodiks liidusisesed kriminaalpoliitika prioriteedid, millest riigid saavad lähtuda. A. Parmas tõi ka välja, et organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemisel on peamine

---

<sup>62</sup> R. Berendson. „Organiseeritud kuritegevuses on juhtimiskriis“ Postimees, 04.01.2017 Kättesaadav arvutivõrgus: <https://leht.postimees.ee/3968651/organiseeritud-kuritegevuses-on-juhtimiskriis>

fookus just kuritegelike ühendustega tihedalt seotud kuriteovaldkondadel just selle pärast, et vastasel korral toimus võitlus tuuleveskitega. Tähelepanu keskpunkt peakski olema kuritegelike ühenduste finantseerimise ära lõikamisel.

### 3.2.1. Muutused organiseeritud kuritegevuse tegevusvaldkondades Europoli toodud statistika põhjal

Ülevaate organiseeritud kuritegevuse tegevusvaldkondade nihkest annab Europoli poolt koostatav organiseeritud kuritegevuse raport, mis koostatakse iga kalendriaasta kohta ning avaldatakse vabalt kättesaadavana. Võrdluse aluseks võtame aastate 2004, 2009 ja 2017 raportid - see annab piisavalt pika vahemiku, et näha, et kui suured on erinevused ja nihked tihedalt organiseeritud kuritegevusega seotud kuriteoliikide osas. Lisaks on raportites võimalik saada ülevaade üldise organiseeritud kuritegevuse taseme seisu kohta Euroopa Liidus ja ka spetsiifilisemalt selle liikmesriikides.

2004. aasta väljaanne<sup>63</sup> toob muutuva aspektina välja, et toimumas on nihe kuritegelike ühenduste tegevusvaldkondades. Ühetasandiliselt kuritegevuselt (narkokaubandus) liigutakse kasvavas joones edasi mitmetasandilisele (narkokaubandus, smuugeldamine ja illegaalne immigratsioon). 2004. aastal organiseeritud kuritegevuses valitsenud olukorra märksõnadena on raportis toodud vabam organisatsioonistruktuur ja laiendatud kuritegude portfoolio.

2004. aasta väljaanne toob välja peamiste kuriteoliikidena<sup>64</sup>:

- illegaalse immigratsiooni;
- inimkaubanduse;
- illegaalse prostitutsiooni;
- lapsporno tootmise ja turustamise;
- väljapressimised;
- narkokaubanduse (kokaiin, heroiin, sünteetilised narkootikumid, hashish, marihuaana, doping, steroidid)
- rahapesu;
- krediitkaardikelmused;
- rahatähtede võltsimise;

---

<sup>63</sup> European Union Organised Crime Report. Europol, 2004

<sup>64</sup> European Union Organised Crime Report. Europol, 2004 lk 11 - 14

- organiseeritud vargused, sissemurdmised ja röövimised;
- autovargused;
- salakaubanduse (tubakas, alkohol, relvad).

2004. aasta raport käsitleb eraldi ka erinevaid Euroopa Liidu liikmesriike ja kirjeldab organiseeritud kuritegevust neis riikides. Muuhulgas leiab nimekirjast Leedu Vabariigi; Eestit ja Eestis tegutseva organiseeritud kuritegevuse hetkeolukorda ei ole raportis aga eraldi kirjeldatud. Samas on Soome organiseeritud kuritegevust käsitleva punkti all välja toodud, et ühe osa Soome organiseeritud kuritegevusest moodustavad Eesti ja Venemaa grupeeringud, nende tegevusvaldkondadena on nimetatud narkokaubandust ja illegaalset immigratsiooni.

2009. aasta raport<sup>65</sup> on põhjalikum ning käsitleb lisaks kuriteoliikidele üksikasjalikumalt ka organiseeritud kuritegevuse mõjupiirkondi Euroopas, nende omavahelist ühendust ja väljaspoolt Euroopa Liitu organiseeritud kuritegelike ühenduste poolt avaldatavat mõju. Mõjupiirkondade käsitus on 2009. aasta raporti kohaselt ka Europol analüüsi keskmes. Analüüsi tulemusena kinnitati viie erineva mõjupiirkonna olemasolu:

- Loode mõjupiirkond, mille keskuseks on Belgia ja Madalmaad;
- Edela mõjupiirkond, mille keskuseks on Pürenee poolsaar ja ühendab Euroopa Aafrikaga;
- Kirde mõjupiirkond, mille keskuseks on Vene Föderatsioon (Kalilingradi oblast, Sankt-Peterburg);
- Lõuna mõjupiirkond, mille keskuseks on Itaalia;
- Kagu mõjupiirkond, mille keskuseks on Rumeenia ja ühendab Euroopat Aasiaga.

Eesti asub neist kirdepiirkonnas, mille olulisemate mõjutajatena nimetatakse Vene Föderatsiooni ja Kalilingradi, Ukrainat ja Valgevenet. 2009. aasta raportis on kirde mõjupiirkonna kirjeldamiseks kasutatud mõisteid oportunism ja dünaamilisus ning nende kõrval mainitud ära ka Eesti kuritegelikud ühendused. Raport toob välja, et Läti ja Eesti kuritegelikud ühendused keskenduvad peamiselt õiguskaitseorganite vältimisele, mahtudes

---

<sup>65</sup> OCTA 2009: EU organised crime & threat assessment. Europol 2009

EL-LE<sup>66</sup> profiili raamistikku. Selle käsitlemise kohaselt on Eesti organiseeritud kuritegevuse olemus 2009. aasta käsitlemise kohaselt ajanud oma asja selliselt, et see ei tõmbaks liialt tähelepanu ega viiks kuritegelikke ühendusi õiguskaitseorganite huviorbiiti.

Peamiste kuriteoaldkondadena toob 2009. aasta raport välja<sup>67</sup>:

- narkokaubanduse (heroiin, kokaiin, sünteetilised narkootikumid, tehnoloogia areng narkokaubanduse hõlbustajana);
- inimkaubanduse;
- illegaalse immigratsiooni;
- laste väärkohtlemise ja sellega seonduva materjali jagamise internetis;
- kelmused (maksupettused, riigihankekelmused, krediitkaardid);
- võltsimised (dokumendid, raha, brändikaubad).

Peamised kuriteoaldkondade osas toimunud muutused on tugevalt seotud tehnoloogia arenguga. Uute tehnoloogiate kasutuselevõtmine ja internetiteenuse aina suurenev kättesaadavus on narkokaubanduse levikut soodustanud, seda peamiselt tootjate ja tarnijate vahelise suhtluse hõlbustamise kaudu. Samuti on tänu interneti laiemale kättesaadavusele suurenenud laste väärkohtlemist käsitlevate materjalide levik, kusjuures elektrooniliste maksesüsteemide täiustumisega on ka teenusekasutajate anonüümsus enamasti tagatud. Lisaks on teenuste digitaliseerimisega korreleeruvalt suurenenud ka kelmuste osakaal. Oluline on välja tuua, et võrreldes 2004. aastaga on 2009. aastal raporti alusel lisandunud riigihangetega seonduvad kelmused ja korruptsioonijuhud. Prioriteetsete kuriteoaldkondadena jätab 2009. raport mainimata autovargused ja teised omandi vastu suunatud kuriteod nagu organiseeritud röövimised, sissemurdmised ja vargused. Olulise tõusu on teinud ka võltsimiste käsitlemine, mis raporti kohaselt on saanud suure tõuke tänu tehnoloogia arengule. Tähtis märksõna 2009. aasta raporti kontekstis on tehnoloogia areng.

---

<sup>66</sup> EL-LE profiili järgi ei ole kuritegelikku ühendust iseloomustavaks aspektiks vägivald, õiguskaitseorganite ja ühiskonna mõjutamine. EL-LE profiiliga kuritegelikud ühendused püüavad vältida kokkupuudet õiguskaitseorganitega ja tegutseda pööras all segamatult.

<sup>67</sup> OCTA 2009: EU organised crime & threat assessment. Europol 2009. lk 19-24



2017. aasta raport<sup>68</sup> kannab täiendavad pealkirja „Kuritegevus tehnoloogiaajastul“, mis viitab tänaseks saavutatud tehnoloogia arengule tasemel, kus selle mõju on tuntav mitmes domineerivas valdkonnas - olgu see interneti vahendusel tehtav maksude deklareerimine ja avalduste esitamine, kauplustes iseteeninduskassade kasutamine, avalik internet igas tänavanurgas, jne. Oluline aspekt raportis on küberkuritegevusel ja tehnikalahenduste kasutamisel kuritegude toime panemise vahendina.

2017. aasta raporti kohaselt on prevaleerivad järgmised kuriteovaldkonnad<sup>69</sup>:

- narkokaubandus;
- kelmus;
- võltsimine;
- küberkuritegevus;
- inimkaubandus;
- salakaubavedu;
- illegaalsete immigrantide smuugeldamine;
- illegaalne jäätmekäitlus;
- spordikorrupsioon;
- organiseeritud kinnisvarakuriteod;
- kuritegevus intellektuaalse omandi vastu;
- ohustatud liikidega kauplemine.

Võrreldes eelnevate väljaannetega on 2017. aasta raport põhjalikum ja käsitleb detailsemalt erinevaid kuriteoliike, mis on tihedalt seotud kuritegelike ühendustega. Lisaks hindab raport ka erinevate kuriteoliikide omavahelist seost - näiteks dokumentide võltsimise seost narkokaubanduse ja korrupsiooniga. Võrreldes varasemate raportitega on taas lisandunud uusi kuriteoliike, millest domineerivaim on küberkuritegevus. Kuna veebivõrgustik võimaldab kiiret ja vajadusel ka varjatud osapooltevahelist suhtlust, on kuritegelikel ühenduste jaoks aina tulusamaks muutunud oma illegaalselt pakutavate teenuste kolimine veebikeskkonda. Käesoleval hetkel on näiteks nn pime veeb (*the darknet*) üks osa internetist, mis võimaldab kuritegelikel ühendustel teenida tulu võrdlemisi turvaliselt ja enda anonüümsust säilitades.

---

<sup>68</sup> European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment 2017: Crime in the age of technology. Europol, 2017

<sup>69</sup> European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment 2017: Crime in the age of technology. Europol, 2017. lk 13

Lisaks viidatakse rahapesule ja selle olulisusele kuritegelike ühenduste sissetulekuallikana. Antud raporti käsitus on oluline seetõttu, et see annab ülevaate sellest, millised on organiseeritud kuritegevuse tegevusvaldkondadega seotud trendid. Ühe kindla trendina on seejuures näha, et tehnoloogia arenedes on aina enam liigutud digitaliseerimise ja veebivõimaluste ärakasutamise suunas.

Raport toob omalt poolt lisaks välja neli komponenti, mis on tänapäeval olulised kuritegevuse vormimisel<sup>70</sup>:

- tehnoloogia areng;
- geopoliitiline kontekst;
- legaalsed äristruktuurid;
- võtmekohad kuritegude toime panemiseks.

Raporti üks olulisemaid erinevusi võrreldes eelnimetatud käsitletutega on, et 2017. aasta raport ei keskendu Euroopa Liidu eri piirkondade kuritegevusele, vaid üldisemalt kuriteovaldkondadele. Raport püüab kirjeldada peamiseid valdkondi, millega kuritegelikud ühendused tulu teenivad. See on korrelatsioonis ka käsitlusega, mille kohaselt ei tegele tänased kuritegelikud ühendused enam ühe valdkonnaga, vaid on tulude maksimeerimise tarbeks laotanud oma tegevuse laiali mitme eri valdkonna peale.

Käsitledes kolme eri ajaperioodi raportit saab vaadelda, kuidas organiseeritud kuritegevuse tegevus ja olemus on ajas muutunud. Kui 2004. aastal olid veel domineerivad ajalooliselt kuritegelike ühendustega seotud valdkonnad nagu näiteks väljapressimine ja katuse pakkumine, siis 2017. aasta raport toob välja, et väljapressimist kasutavad vahendina väga vähesed, ja kuritegelikud ühendused on paindlikumad ning parema kohanemisvõimega kui varem<sup>71</sup>. Kuritegelike ühenduste tegevus on muutunud komplekssemaks ja hõlmab endas mitmeid vajalikke oskusi ja ka tehnilist taipu. Ühe näitena saab tuua kuritegelike ühenduste tegevuse arvutivõrgus, mida kasutatakse peamiselt illegaalsete kaubaartiklite müümiseks tulu teenimise eesmärgil. Lisaks nähtub, et aja jooksul on loobutud traditsioonilisematest kuriteovormidest

---

<sup>70</sup>European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment 2017: Crime in the age of technology. Europol, 2017. lk 24

<sup>71</sup> European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment 2017: Crime in the age of technology. Europol, 2017. lk 16

nagu röövimine, väljapressimine ja vargused ning nihkutud uute valdkondade peale, näiteks kauplemine ohustatud liikidega ning intellektuaalse omandi vargused.

Võttes arvesse Europolilt poolt esitatud raporteid saab järeldada, et Eesti organiseeritud kuritegevus pole suutnud saavutada taset, mis oleks võrreldav Euroopa keskmisega. Eesti organiseeritud kuritegevust pole kordagi domineeriva nähtusena välja toodud ja piiratud on vaid mainimisega. Siiski on võimalik võrrelda, kuidas Eesti organiseeritud kuritegevuse tegevusvaldkonnad Europolilt poolt esitatutega ühtivad. Võrreldes teiste organiseeritud kuritegevuse valdkondadega on Eestis domineerivaimaks narkokaubandus<sup>72</sup>. Küberkuritegevuse osas näitab statistika, et arvutikelmuste (KarS § 213) registreeritud juhtude arv on iga aastaga liikunud tõusvas joones, saavutades kõrgeima taseme aastal 2017, mil registreeriti 650 juhtu. See-eest on arvutiandmetesse sekkumine (KarS § 206) ja arvutisüsteemi toimimise takistamine (KarS § 207) pigem väheesinevad koosseisud<sup>73</sup>. Paraku puuduvad andmed selle kohta, kui suur hulk arvutikelmustest on toime pandud kuritegelike ühenduste poolt. Väljapressimiste tase on samuti 2017. aastaks langenud kõigi aegade madalaimale tasemele. Töö esimese osa baasil saab lisada käesolevate kuriteoliikide juurde ka maksupettused ja rahapesu kuritegelike ühenduste tegevusvaldkondadena.

Elmar Vaher kinnitab Positmehele antud intervjuus<sup>74</sup>, et „vägivalda ja toorest raha“ tänasel päeval enam ei näe. Jõuga turu hoidmine ja peamiste valdkondade esinevad maksud, kelmused ja salakaup on jäänud minevikku. Salasuitsude ja alkoholi kõrvale on kaubaartiklina ilmunud aga inimene. Lisaks mängib praegusel ajal olulist rolli mitte niivõrd konkreetse territooriumiga seotud tegevus, vaid rahvusvahelised suhted ja kontaktid.

### 3.2.2. Politseireformide ja teiste regulatsioonide seotus organiseeritud kuritegevuse tõkestamisega

Organiseeritud kuritegevus on labiilne nähtus. Kuritegelike ühenduste tegevus ja eesmärgid on ajas muutuvad ning kohanevad hetkeolukorraga. Ennekõike on organiseerunud grupeeringute

---

<sup>72</sup> Tabel 3

<sup>73</sup> A. Ahven. jt. Kuritegevus Eestis 2017, lk 146 Kättesaadav arvutivõrgus:

[http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/kuritegevuseestis\\_2017\\_veebi01.pdf](http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/kuritegevuseestis_2017_veebi01.pdf)

<sup>74</sup> R. Berendson. „Politseijuht allilmast: 20 grupeeringust ohtlikud on kuni üheksa“ Postimees, 18.04.2018

näol tegemist oportunistlike ühendustega, mille funktsioon on leida kõige kiirem ja tasuvam tee kasumini. Muutuvast loomusest tulenevalt peavad olema paindlikud ka riik ja organiseeritud kuritegevuse tõkestamisega seotud institutsioonid. Kurjategijatele kohaldub vähem reegleid kui nende vastu võitlevatele institutsioonidele ja õiguskaitseorganitele. Sellest tulenevalt on riigi ülesanne seadusloojana tagada maksimaalselt vahendeid ja paindlik reeglistik, millega saab tagada võrdse mängumaa.

Lühikese taasiseseisvumisperioodi jooksul on vastu võetud mitmeid uusi ja revideeritud vanu, tihedalt organiseeritud kuritegevuse vastase võitlusega seotud seadusi. Olulise fookusena saab käsitleda kriminaalpoliitikaga seotud organiseeritud kuritegevust puudutavaid muudatusi, mis on aja jooksul sisse viidud politseiseaduste, politsei- ja piirivalveseadusega, rahapesu tõkestamise seaduse, rahapesu ja terrorismi rahastamise seadusega ning karistusseadustikuga, mille mõju ja olulisust organiseeritud kuritegevuse defineerimisel käsitleti töö esimeses osas. Lisaks sellele on oluline koht Euroopa Liiduga liitumisjärgsel perioodil olnud Euroopa Liidu direktiividel ja teistel õigusaktidel, millel on tihe kokkupuude organiseeritud kuritegevusega. Tänapäeval on kõige aktuaalsem neist neljas rahapesu direktiiv. Märkimata ei saa ka jätta järjepidevat uute regulatsioonide vastu võtmist. Arvestades tõsiasi, et organiseeritud kuritegevus on aina enam kasutusele võtnud digitaalseid vahendeid ja kasutab illegaalsete tulude teenimise eesmärgil arvutivõrku, on iseenesest mõistetavalt vajalik ka küberkuritegevuse reguleerimine. Käesolevalt reguleerib küberkuritegevust peamiselt karistusseadustik, kuid arvestades, et Euroopa Parlament ja Euroopa Nõukogu võtsid 6. juulil 2016. aastal vastu direktiivi, mille eesmärk on tagada võrgu- ja infosüsteemide turvalisuse ühtlaselt kõrge tase kogu liidus, on ka Eesti kohustatud käesoleval hetkel viima siseriiklik regulatsioon kooskõlla direktiiviga. Sellest tulenevalt on hetkel seaduseelnõuna laual Küberturvalisuse seadus.

#### 3.2.2.1. Politseiseadused ja Politsei- ja Piirivalveseadus

Esimene politseiseadus võeti vastu 20. septembril 1990. aastal Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poolt. Tegemist oli dokumendiga, millega pandi alus Politseiameti kui institutsiooni taasisutamisele, andes antud aktiga politseile riikliku legitiimsuse oma funktsioone täita.

Esimene politseiseadus nägi politsei põhiülesandena ette<sup>75</sup>: „Politsei tagab avaliku korra, kaitseb inimeste ja organisatsioonide seaduslikke huvisid, tõkestab kuritegevust, juurdleb ja

---

<sup>75</sup> Eesti Vabariigi Politseiseadus – RT 1990, 10, 113. § 3

avastab kuritegusid, karistab süüdlasi ja viib täide karistusi oma pädevuse piires.“ Põhiülesannete kontekstis on paslik mainida, et esimese politseiseadusega koormati Politseiamet üle ülesannetega, mis ei olnud tollal töötavate politseiametnike võimekuse piirides. Lisaks kuritegevuse vastasele võitluse ja tõkestamisele pidi Politseiamet tegelema ka liikluskorralduse, juhilubade väljastamise ja inimeste registreerimisega<sup>76</sup>. 1990. aastal tehti Politseiametist ka suurel hulkal riikliku administratsiooni alla käivaid funktsioone täitev asutus, mille tulemusel kannatas nii avaliku korra tagamine kui ka kuritegevuse vastu võitlemine. Lisaks uurimisele pandi politseile seadusega kohustus süüdlasi karistada ja viia karistusi oma pädevuse piirides täide. 1993. aastal parafraseeriti<sup>77</sup> säte selliselt, et sõnad "juurdleb ja avastab kuritegusid" ning "karistab süüdlasi ja" asendati vastavalt sõnadega "teostab kuritegude kohtueelset uurimist" ning "määrab ja", mille tulemusel sai Politseiametist peamine kohtuelse uurimise asutus. Lisaks kaotati politsei põhiülesannete seast karistamine. Tegemist oli mõistetava sammuga, kuna politsei ei peaks mõjuma mitte karistusinstituutsioonina, vaid peaks vastavalt oma pädevusele määrama ennekõike riiklikul tasandil ette nähtud sanktsioone hälbelise käitumise korral.

Politsei oli EV politseiseaduse alusel väga fragmenteeritud struktuuriga. Teenistuslikud üksused olid politsei vabariiklik büroo, politseiprefektuur, politseijaoskond ja konstaablipiirkond ning neid teenindavad üksused<sup>78</sup>. Politsei vabariiklikud bürood olid kriminaalpolitsei, kaitsepolitsei, liikluspolitsei, passi-, teabe- ja analüüsibüroo ning politseireserv<sup>79</sup>. Kõige tihedamalt oli organiseeritud kuritegevuse vastase võitlusega seotud kriminaalpolitsei, mille ülesanne<sup>80</sup> oli tõkestada kuritegude toimepanemist, juurelda ja avastada toimepandud kuritegusid, ning kaitsepolitsei, mille ülesandeks<sup>81</sup> oli võitlus terrorismi ja organiseeritud kuritegevuse vastu, riigi territoriaalse terviklikkuse kaitse, riiklike saladuste, teadus-, tehnoloogia- ja ärisaladuste kaitse tagamine ning rahvuslike kultuuriväärtuste, riigiasutuste, poliitika- ja riigitegelaste ohutuse kindlustamine.

Struktuurist lähtudes pidi kriminaalpolitsei olema esimene, kes raskete kuritegevuse uurimise juurde jõuab. Kui kuritegu oli seotud ka kuritegelike ühendustega, liikus uurimine edasi kaitsepolitsei pädevusse kui see oli seotud organiseeritud kuritegevusega. Alates 1998. aastast

---

<sup>76</sup> P. Suve. 2016. lk 127

<sup>77</sup> Eesti Vabariigi politseiseaduse muutmise ja täiendamise seadus – RT I 1993, 20, 355

<sup>78</sup> Eesti Vabariigi Politseiseadus – RT 1990, 10, 113. § 8 lg 2

<sup>79</sup> Eesti Vabariigi Politseiseadus – RT 1990, 10, 113. § 8 lg 3

<sup>80</sup> Eesti Vabariigi Politseiseadus – RT 1990, 10, 113. § 10 lg 2

<sup>81</sup> Eesti Vabariigi Politseiseadus – RT 1990, 10, 113. § 10 lg 4

avaldab Kaitsepolitseiamet ka aastaraamatut, millest nähtub aastane ülevaade Kaitsepolitsei tegevusvaldkonda puudutavate kuritegude osas. Kaitsepolitseiametist sai 20. detsembril 2000. aastal vastu võetud julgeolekuseaduse alusel julgeolekuasutus. Sellest tulenevalt lahutati Kaitsepolitseiamet Politseiametist ning sellele anti riikliku julgeoleku tähtsusega küsimuste lahendamise ülesanne. Aastal 1998. Kui ilmus esimene Kaitsepolitsei aastaraamat, tegeles Kaitsepolitsei siiski veel ka organiseeritud kuritegevuse vastase võitlusega seonduvate kuritegude uurimisega. 1998. aasta aastaraamat kirjeldab ülevaatlilikult ka organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse tööd, mille puhul tuuakse olulise daatumina välja 1995. aasta, mil hakati suuremat tähelepanu pöörama just kuritegelike ühenduste tegevuse piiramisele, sealhulgas Boriss Malinovski grupeeringu lõhkumine ja Nikolai Bleskovi grupeeringuga seotud isikute süüdimõistmine<sup>82</sup>.

Kriminaalpolitseis loodi 1994. aastal samuti organiseeritud kuritegevuse tõkestamise osakond. Lisaks kandis kuritegelike ühenduste tegevuse tõkestamisel olulist rolli ka 1. oktoobril 1991. aastal rahandusministeeriumi valitsemisalasse loodud Riiklik Tolliamet, kes tollitariifide rikkumise korral samuti trahve määras ja sanktsioneerimisõigust omas. See-eest ei tegelenud Tolliamet organiseeritud kuritegevuse uurimisega, vaid oli osa süsteemist, mis aitas illegaalset tegevust piirata.

Oluline muutus organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse osas toimus eelpool mainitud julgeolekuseaduse vastuvõtmisega, millega nihkus organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus Kaitsepolitseiameti põhiülesande hulgast teiste büroode pädevusse. Siseministri poolt välja antud Keskkriminaalpolitsei põhimäärusega<sup>83</sup> sai kuritegelike ühenduste poolt toime pandud kuritegude uurimise ja tõkestamise ülesande keskkriminaalpolitsei.

1. juunil 2002. aastal võeti vastu uus politseiseaduse revisjon, millega muudeti üldist Politseiameti struktuuri, kuid taas kord ei nähtu antud seaduse sõnastusest, kelle pädevusse peaks kuuluma organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus. Keskkriminaalpolitsei säte annab mõista, et KKP lahendab kuritegusid vastavalt siseministri suunistele. See viitab samuti keskkriminaalpolitsei põhimäärusele, mis on aja jooksul olnud keskkriminaalpolitsei pädevuse aluseks.

---

<sup>82</sup> Kaitsepolitsei aastaraamat 1998. lk 36

<sup>83</sup> Siseministri 31.01.2001 määrus nr 6 „Keskkriminaalpolitsei põhimäärus“ - RTL 2001, 14, 189. § 8

Taasiseseisvunud Eesti kõige suurem struktuurimuudatus Politseiameti seisukohalt oli 6. mail 2009. aastal vastu võetud politsei ja piirivalve seadus, millega ühendati Politseiamet ja Piirivalveamet ühtseks struktuuriüksuseks. Uue seadusega kaotati ära keskkriminaalpolitsei ning varasemalt keskkriminaalpolitsei pädevusse kuuluvad ülesanded jäid täita piirkonnaprefektuuridele. See tähendas, et kui varasemalt keskendus kuritegelike ühenduste tegevuse tõkestamisele üks konkreetne büroo, siis uue seadusega hakkasid nende probleemidega tegelema 4 eraldiseisvat üksust. Võttes arvesse, et Siseministri 22.12.2011 määrusega „Politsei ja Piirivalve põhimäärus“ taastati ka Keskkriminaalpolitsei struktuuriüksus Politsei- ja Piirivalveameti juures, annab see märku, et Keskkriminaalpolitsei kaotamine ja selle tööülesannete jaotamine prefektuuride peale ei toonud soovitud lahendust. Pärast Keskkriminaalpolitsei taastamist sai määruse § 17 kohaselt Keskkriminaalpolitsei põhiülesandeks organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus.

Keskkriminaalpolitsei on tänaseni peamine organiseeritud kuritegevuse vastase võitlusega tegelev struktuuriüksus Politsei- ja Piirivalveameti juures. Samal ajal on ka Maksu- ja Tolliameti uurimisosakonnal pädevus uurida maksuseaduste ja tollialaste regulatsioonidega seonduvaid rikkumisi<sup>84</sup>. Siia kuulub nii narkokaubandus, rahapesu kui ka maksupettused, mis on kõik tihedalt seotud kuritegelike ühenduste tegevusega. Täna sel päeval on kuritegelike ühenduste vastane võitlus jaotunud mitme ameti ja struktuuriüksuse vahel. Keskset juhtstruktuuri, mis kogu informatsiooni kokku korjaks ja uurimist läbi viiks, ei ole. Ehkki kuritegelikud ühendused on oma olemuselt kompleksed ja hõlmavad väga laia spektrit erinevaid kuriteovaldkondi, ei ole paslik, et õiguskaitseorganite tegevus riiklikul tasandil organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses on sedavõrd keeruka struktuuriga. Aja jooksul sisse viidud ümberkorraldused on võitluse organiseeritud kuritegevuse vastu muutnud killustatumaks kui varasematel aastatel, mil peamise kuritegelike ühenduste tõkestamisalase töö tegi ära Kaitsepolitseiamet.

### 3.2.2.2. Rahapesu tõkestamise regulatsioon

25. novembril 1998. aastal võeti vastu rahapesu tõkestamise seadus. Seaduse funktsioon oli krediidi- ja finantseerimisasutuste ning teiste seaduses sätestatud ettevõtjate, aga ka rahapesu andmebüroo tegevuse reguleerimine rahapesu tõkestamisel. Seadusega sooviti rahapesu

---

<sup>84</sup> Rahandusministri 06.10.2008 määrus nr 29 „Maksu- ja Tolliameti põhimäärus“ - RT I, 26.01.2018, 3. § 22

võimalikkus Eestis keerulikumaks muuta, seades krediidiasutustele ja teistele ettevõtjatele ulatusliku rahapesu vältimiseks täiendavad piirangud.

Mainitud seaduse eesmärk oli takistada kuritegelikul teel saadud tulu legitimeerimist läbi rahapesumeetodite. Selle tarbeks nähti krediidi- ja finantseerimisasutustele ning teistele seaduses sätestatud ettevõtjatele kohustusena ette järgnev:

- isikusamasuse tuvastamine suuremahuliste tehingute sooritamisel ja selliste tehingutega seotud tehingute puhul<sup>85</sup> (sularahata tehingud üle 200 000 EEK'i ja sularahatehingud üle 100 000 EEK'i);
- isikusamasuse tuvastamine suurte väljamaksetega seotud kindluslepingute puhul<sup>86</sup>;
- andmete registreerimine<sup>87</sup>;
- sisemiste turvameetmete rakendamine ja kontaktisiku määramine<sup>88</sup>;
- teatamiskohustus<sup>89</sup>.

1998. aastaks olid kuritegelikud ühendused Eestis suutnud teenida märgatava kasumi, mille legitimeerimine toimus suuremahulisi tehinguid haldavate ettevõtete ja ka krediidiasutuste kaudu. Eestis uurimistoiminguteni jõudnud rahvusvahelised rahapesujuhtumid 90ndatel olid kõik seotud kas Venemaa või teiste endiste NSVL riikidega. 2000. aastate alguses liikus ka vihjeid, et välismaal saadud kuritegelikku tulu investeeritakse Tallinna kinnisvarasse, mille tarbeks kasutatakse kohalike grupeeringute abi<sup>90</sup>.

Rahapesuks sobivad ennekõike suurtes piirides kõikuva väärtusega kaubad või teenused (kinnisvara, õigusabi) ja raha liikumine peab olema raskesti jälgitav (kasiino- ja kindlustusäri). Kuritegelike ühenduste investeeringud on tihti seotud ööklubide, bordellide või maksustatakse tihti sellelaadseid ettevõtteid<sup>91</sup>.

---

<sup>85</sup> Rahapesu tõkestamise seadus - RT I 1998, 110, 1811. § 6

<sup>86</sup> Rahapesu tõkestamise seadus - RT I 1998, 110, 1811. § 8

<sup>87</sup> Rahapesu tõkestamise seadus - RT I 1998, 110, 1811. § 11

<sup>88</sup> Rahapesu tõkestamise seadus - RT I 1998, 110, 1811. § 13

<sup>89</sup> Rahapesu tõkestamise seadus - RT I 1998, 110, 1811. § 15

<sup>90</sup> J. Saar, A. Markina, A. Ahven, A. Annist, J. Ginter. 2002. lk 99

<sup>91</sup> J. Saar, A. Markina, A. Ahven, A. Annist, J. Ginter. 2002. lk 98-99



Rahapesujuhtumi kahtluste korral oli seaduses mainitud asutustel ja ettevõtetel kohustus rahapesukahtlusest teavitada ka Rahapesu Andmebürood (RAB). RAB statistika<sup>92</sup> kohaselt oli 1999. aastal tehtud teavituste arv 56, millest 22 juhul oli teavitajaks pank, 2000. aastal oli teavituste arv 394, millest 327 tuli pankadelt ja 2001. aastal teavitati RAB'd juba 1829 korral, neist 1682 juhul tuli teavitus mõnelt pangalt. Kuna pangad omavad majanduse ja rahavoo juures olulist rolli, puutuvad nad tihedalt kokku ka potentsiaalsete rahapesujuhtudega. Teise statistika<sup>93</sup> kohaselt, mis näitab rahapesukuritegude uurimist aastatel 2000 – 2005, on näha, et uurimiseni jõudnud vaid väga väike fragment teavitatud juhtudest. Kokku alustati kogu perioodi jooksul 48 menetlust, millest 19 juhul menetlus lõpetati, 20 olid 2005. aasta lõpuks jätkuvalt menetluses ja 9 saadetud kohtusse. Statistika näitab, et rahapesukahtlusega juhtude arv oli võrdlemisi suur ning seadusega teatamiskohustuse saanud asutused reageerisid ka kahtluse korral operatiivselt. 2001. aastal, kus teadete arv oli 1829, alustati menetlust vaid 6 juhtumi osas.

Rahapesu probleemi tõsidust näitas ka krediidiasutuste valmidus rahapesukahtluse korral koheselt reageerida. Keerukate rahapesuskeemide ja nende rahvusvahelisuse tõttu on rahapesu juhtumite uurimine keeruline ning võib kesta aastaid. Rahapesuskeemide komplekssemaks muutumine pani aluse rangemate rahapesu tõkestamise meetmete kasutuselevõtuks. Kui lihtsad lahendused kaovad, leiavad kuritegelikud ühendused kuritegeliku tulu pesemiseks aga tihti keerulisemad ja esmapilgul legitiimsed meetodid, olgu see siis varifirmade või „tankistide“ kaudu. Sellest johtuvalt oli vana seaduse muutmine vajalik.

Vana seadus kehtis 28. jaanuarini 2008. aastani, mil võeti vastu uus rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus<sup>94</sup>. Uus seadus oli põhjalikum ning loodi kooskõlastatult Euroopa Liidu rahapesu direktiividega. Olulised uut seadust iseloomustavad märksõnad on hoolsuskohustus, PEP (riikliku taustaga isik, ingl. k. *Politically Exposed Person*) ja kolmanda riigi riikliku taustaga isik.

Hoolsuskohustuse sisu laiendati ja seoti lahti tehingu suurustega. Tehingus osalevate isikute isikusamasus tuleb tuvastada igal juhul ja on sõltumatu tehingu suurusest. See seadis krediidiasutustele kohustuse luua KYC (*Know Your Customer*) poliitika, mille järgi peab

---

<sup>92</sup> Rahapesu Andmebüroo aastaraamat 1999-2005. lk 21

<sup>93</sup> Rahapesu Andmebüroo aastaraamat 1999-2005. lk 27

<sup>94</sup> Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus' - RT I 2008, 3, 21

krediidiasutus või finantsteenust osutav asutus teadma, keda ta teenindab või kelle tehinguid vahendab.

PEP ehk riikliku taustaga isik on füüsiline isik, kes täidab või on täitnud avaliku võimu olulisi ülesandeid. PEP'idena käsitletakse samuti ka riikliku taustaga isikute perekonnaliikmeid. Riikliku taustaga isikud omavad oma positsioonist lähtuvalt kõrgemat riski langeda korruptsiooni või altkäemaksu pakkumise ohvriks. Lisaks asuvad riikliku taustaga isikud tihti positsioonidel, mis võivad lihtsustada rahapesuskeemide õnnestumist ning seetõttu tuleb PEP'ide poolt teostatud tehingutele ja korraldustele pöörata kõrgendatud tähelepanu.

26. oktoobril 2017. aastal vastu võetud ja 1. jaanuari 2018. aastal jõustunud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus oli järgmine samm rahapesu vastases võitluses. Kõige olulisemad muudatused, mis sellega kaasnesid, olid järgnevad:

- ettevõtte tegeliku kasusaaja avaldamine<sup>95</sup>;
- kaupmeeste kohustus teavitada üle 10 000 euro suurustest sularahatehingutest<sup>96</sup>;
- kohustatud isiku kohustus koguda ärisuhte loomisel infot vara päritolu kohta, kui see on vajalik<sup>97</sup>.

Kõige rohkem furoori on tekitanud tegeliku kasusaaja avaldamise kohustus. Tegelik kasusaaja on füüsiline isik, kes omab äriühingut otseselt või kaudselt. Otsese omanikustaatusena on tegemist, kui füüsiline isik omab äriühingus rohkem kui 25 protsendi suurust osalust või omandiõigust; kaudse omanikustaatusena korral omab äriühingu enam kui 25 protsendi suurust osalust või omandiõigust teine äriühing, mis on füüsilise isiku kontrolli all. Põhjus uue kohustuse taga on mõistetav, kuivõrd osaühingute puhul jääb tegeliku kasusaaja isik sageli ebaselgeks. Paratamatult on tekkinud ka olukord, kus juhatuse liige on „tankisti“ positsioonil, samal ajal kui osaühing tegutseb kuritegelikul teel saadud tulu legitimeerimise eesmärgil.

Kuna tavalisele kliendile tunduvad karmistuvad reeglid kurnavad ja ebameeldivad ning krediidiasutustele kulukad ja ahistavad, ei saa käesoleval ajal, kus digitaliseeritus on saanud

---

<sup>95</sup> Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus - RT I, 17.11.2017, 38. § 9 lg 1

<sup>96</sup> RahaPTS § 19 lg 2

<sup>97</sup> RahaPTS § 20 lg 3

kuritegelike ühenduste igapäevaseks osaks, olla liiast. Kuna suuremahuline rahapesu mõjutab ka majandust, süstides sinna varimajandusega saadud tulu, ei ole täiendavad turvameetmed kindlasti liiast. Näiteks on SEB Pank seadnud konto avamise tingimuseks kontot taotlevate indiviidide ja ettevõtete seotuse Eestiga. Kui hakata arutlema pangakonto vajalikkuse üle Eestiga mitteseotud isikute puhul, siis ei tundu säärane nõue just liiast olevat<sup>98</sup>. Pangade on tänasel päeval jätkuvalt pidepunktiks rahapesujuhtumite osas. Viimase suure näitena saab tuua Danske Pank juhtumi, kus panga Eesti filiaali kaudu toimus Aserbaidžaanist pärit rahavoogude edasine liikumine Euroopasse<sup>99</sup>. Viidatud artiklis toob Finantsinspeksioon välja, et Eesti seadusandluse suur miinus on, et kui pank jätab rahapesu tõkestamise nõuded osaliselt täitma või ei täida oma hoolsuskohustust piisavalt määral, ei võimalda Eesti seadusandlus trahvida panka määral, mis pangale tuntavat mõju avaldaks.

Eelpool toodust nähtub, et rahapesu vastane võitlus Eestis on olnud järjepidevas muutumises. Arvestades rahapesuskeemide muutuvat olemust on oluline, et seaduslooja võtaks uue regulatsiooni väljatöötamisel arvesse ka rahapesualaseid trende. Suure osa tööst teeb tegelikkuses ka ära Euroopa Liit, mis on aja jooksul vastu võtnud neli rahapesu tõkestamise direktiivi, mida edaspidi käesolevas peatükis ka käsitletakse.

### 3.2.2.3. Rahapesu direktiivid

Eesti rahapesu tõkestamise regulatsiooni aluseks on olnud Euroopa Liidu direktiivid. Alatest aastast 1991 on rahapesu tõkestamiseks loodud 4 direktiivi.

Esimene direktiiv võeti vastu 10. juunil 1991. aastal. Sellega loodi rahapesu tõkestamise üldine raamistik ja seati krediitiasutuste tegutsemisele täiendavad tingimused. Põhiliste tingimustena nägi direktiiv ette:

- krediidi- ja finantsasutused peavad enne ärisuhetesse astumist ja lubatud määrasid ületavaid tehinguid lähtuma nõuetekohasest hoolsuskohustusest;

---

<sup>98</sup> E. Rebane. „E-residentsus panga pilgu läbi“. Äripäev, 28.08.2017. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.aripaev.ee/arvamused/2017/08/25/e-residentsus-panga-pilgu-labi>

<sup>99</sup> „Ajakirjanduslik uuring: Danske vahendas miljoneid aserite altkaemakse“ Eesti Rahvusringhääling, 05.09.2017. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.err.ee/616652/ajakirjanduslik-uuring-danske-vahendas-miljoneid-aserite-altkaemakse>

- krediidi- ja finantsasutused peavad identifitseerimise aluseks olevad dokumendid, tõendid ja andmed talletama vähemalt viieks aastaks;
- ahvusvaheline koostöö erinevate krediidi- ja finantsasutuste vahel;
- konfidentsiaalsus kliendiandmete käsitlemisel rahapesust teatades peab olema minimaalne;
- täiendavad meetmed turvariskide vähendamiseks.

Vaadates peale esimese rahapesu direktiivi tingimustele näeme, et esitatud nõuded on võrdlemisi tihedalt seotud ka rahapesu tõkestamise seadusega. Selle põhjus on võrdlemisi lihtne. Rahapesu tõkestamise direktiivi aluseks oli Euroopa Nõukogu direktiiv, millest võeti direktiivi koostamisel ka eeskuju. Kuna Eesti oli ka pärast taasiseseisvumist osa Euroopa turust, oli oluline, et regulatiivne pidepunkt oleks analoogne.

Teine direktiiv võeti vastu 4. detsembril 2001. aastal ja selle peamiseks eesmärgiks oli esimese direktiivi puuduste parandamine. Lisaks seati teise direktiiviga nõue riikliku institutsiooni olemasoluks, mida kahtlastest tehingutest teavitada.

Kolmas direktiiv oli esimese järel järgmine suurem revisjon, mis võeti vastu 1. augustil 2006. aastal. Antud direktiiv käsitles laiemalt rahapesuskeemide ulatust. Olulisteks mõjuallikateks uue direktiivi loomisel oli terrorismi rahastamise tõkestamise küsimus, mis tõstati pärast 11. septembri terrorirünnakuid Ameerika Ühendriikides ja Madridi metroos. Kolmanda direktiiviga käsitleti suuremal määral ka erinevate organisatsioonide ja ametite seotust rahapesuga - näiteks laienes uue direktiivi kohaldamisalamittetulundusühingutele ja juristidele, keda on varasemalt rahapesuskeemide juures ära kasutatud. Esimene PEP käsitus ja hoolsuskohustuse nõuete kerge lõdvenemine on märksõnad kolmanda direktiivi puhul.

Neljas ja hetkel kehtiv direktiiv võeti vastu 20. mail 2015. aastal. Direktiivi eesmärk oli siiani kehtivate rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise reeglite tugevdamine.

Olulisemad muudatused on järgmised<sup>100</sup>:

- riskide hindamise kohustuse tugevdamine pankadele, juristidele ja raamatupidajatele;

---

<sup>100</sup> „Strengthened EU rules to tackle money laundering, tax avoidance and terrorism financing enter into force“. Euroopa komisjoni pressiteade, 26.06.2017 Kättesaadav arvutivõrgus: [http://europa.eu/rapid/press-release\\_IP-17-1732\\_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-1732_en.htm)

- tegeliku kasusaaja põhimõtte sisse viimine;
- liidusiseste finantsinspeksioonide koostöö tugevdamine;
- Euroopa Liidu poliitika kolmandate riikide suunal, kelle rahapesu tõkestamise meetmed on puudulikud;
- kompetentsete ametiasutuste sanktsiooniõiguse laiendamine.

Antud muudatused on sisse viidud ka praegu kehtivasse rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadusesse.

#### 3.2.2.4. Küberturvalisuse seaduse eelnõu

Seoses kasvava küberkuritegevuse osakaaluga on paslik, et ka riiklik regulatsioon jõuaks tehnoloogia arenguga sammu pidada. 3. oktoobril 2017. aastal registreeriti eelnõude infosüsteemi seaduseelnõu 17-1085/02 pealkirjaga küberturvalisuse seadus. Seaduse seletuskirjast nähtub, et tegemist on Euroopa Liidu NIS direktiivi suunisel loodud seaduseelnõuga, mille ülesanne on turvameetmete rakendamise ja teavitamise nõuete kehtestamine oluliste teenuste ja digitaalse teenuste osutajatele. Riigi Infosüsteemi Ameti peadirektori asetäitja küberturvalisuse alal saatis 1. märtsil 2018. aastal välja kirja, milles tõi välja, et Advokaadibüroode LEXTAL ja SORAINEN poolt koostatud analüüsid viitasid, et kehtiv õiguslik raamistik vajab uuendamist ja selgemat lahti kirjutamist<sup>101</sup>. Lisaks näeb peadirektori asetäitja, et eelnõu eesmärk on üle võtta NIS direktiivi nõuded, korrastada valdkonna juhtimine ning luua ühtne õiguslik alus võrgu- ja infoturbe korralduseks Eestis.

Kuigi eelnõu ei puuduta konkreetset organiseeritud kuritegevust, on küberturvalisuse tagamine tihedalt seotud kuritegelike ühenduste tegevuse raskendamine ja tõkestamisega. Limiteeritud võimalused võrgu teel kuritegusid toime panna on üheks võimaluseks piirata kuritegelike ühenduste võimalusi kriminaalse tulu teenimisel.

Tegemist on esimese omalaadse seadusega, mille ülesandeks on digitaliseerimisega seonduvale probleemile - küberkuritegevusele keskendumine. Küberkuritegevus ei ole siiski uus nähtus.

---

<sup>101</sup> „Küberturvalisuse seaduse eelnõust“. Riigi Infosüsteemi Ameti koduleht. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.ria.ee/ee/kuberturvalisuse-seadus.html>

Ka minevikus on esinenud probleeme erinevat tüüpi paha- ja nuhkvaraga, ebaseadusliku ligipääsuga arvutivõrkudesse ja arvutivõrkude teel toime pandud kuritegevust, kuid varasemalt ei ole enamik elutähtsatest riiklikest ja erasektori funktsioonidest olnud sellisel määral digitaliseeritud nagu täna. Antud tõsiasja kinnitab ka seaduseelnõu seletuskiri<sup>102</sup>, mille kohaselt on küberturvalisuse valdkonna reguleerimise vajadus tulenev riigi, majanduse ja ühiskonna sõltuvusest e-lahenduste ning digitaalse taristu toimisest.

Küberturvalisus baseerub kolmel põhimõttel:

- isiklikkuse põhimõte;
- tervikliku kaitse põhimõte;
- kahjuliku mõju vähendamise põhimõte.

Antud põhimõtetest on kaks viimast tihedalt seotud kuritegelike ühenduste poolt toime pandud küberkuritegudega. Esmalt peavad infosüsteemid olema turvatud määral, mis takistaks sellistel ühendustel infosüsteemide kuritarvitamist ja teisalt, kui kuritarvitamine toimub, peavad kahjud olema minimaalsed.

Eelnõus tuuakse ka välja, milliseid ettevõtteid antud teenus hõlmab. Organiseeritud kuritegevuse seisukohalt on oluline eelnõu § 4, mille kohaselt rakenduvad ka küberturvalisuse tagamise nõuded ka näiteks internetipõhistele kauplemiskohtadele (näiteks [www.osta.ee](http://www.osta.ee); [www.on24.ee](http://www.on24.ee)) kui ka otsingumootoritele (näiteks [www.neti.ee](http://www.neti.ee); [www.google.ee](http://www.google.ee)). Direktiivi kohaselt peavad digitaalse teenuse osutajad tagama osutatava teenuse turvalisuse. Lõike 2 järgi ei kohaldu seadus mikro- ja väikeettevõtjatele, mis tähendab, et mikro- ja väikeettevõtjatest digitaalse teenuse osutajad ei ole kohustatud küberturvalisuse seaduses esitatud nõuetele vastama. See ei vabasta jällegi mainitud ettevõtteid küberturvalisust eirama, kuid täiendavaid täiendavaid lisakohustusi väikeettevõtetele antud seadusega luua ei soovita.

Oluline on ka mainida, et internetiteenuse osutajatel on kohustus tagada, et ligipääs internetile on nende osutatavate teenuste kaudu turvaline ning teha omalt poolt kõik, et kuritegevuse toimepanek läbi nende teenuse oleks võimalikus ulatuses takistatud.

---

<sup>102</sup>L. Kask, jt. Küberturvalisuse seaduse eelnõu seletuskiri. Tallinn: Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, 26.09.2017. Kättesaadav arvutivõrgus: [https://www.koda.ee/sites/default/files/content-type/content/2017-10/seletuskiri\\_k%C3%BCberturvalisuse%20seadus.pdf](https://www.koda.ee/sites/default/files/content-type/content/2017-10/seletuskiri_k%C3%BCberturvalisuse%20seadus.pdf)

### 3.2.3. Järeldused

Arvestades organiseeritud kuritegevuse muutuvat loomust on oluline, et riik käiks kuritegelike ühenduste arengu ja tegevusvaldkondadega sama sammu. Selle eesmärgi täitmiseks on oluline järjepidevalt hinnata ja analüüsida, kas hetkel kehtiv riiklik regulatsioon tagab maksimaalse efektiivsuse organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses.

Politseiamet, mis on olnud peamine organiseeritud kuritegevuse tõkestamise tööriist, on lühikese taasiseseisvumisperioodi jooksul politseiseaduse muutmise kaudu rohkelt ümberkorraldusi näinud. Organiseeritud kuritegevusega tegelemine on olnud mitme erineva büroo põhiülesandeks ja pole 27aastase ajaloo jooksul olnud kordagi pikemalt ühe büroo pärusmaa. Tänapäeval tegelevad organiseeritud kuritegevuse tõkestamisega ja sellega seotud kuritegudega kõik Eesti prefektuurid, k.a keskkriminaalpolitsei. Kuna organiseeritud kuritegevus hõlmab endas väga mitmeid erinevaid kuriteovaldkondasid, on see iseenesest mõistetav, kuid fragmenteeritud jaotus ei taga piisavalt head informatsiooni vahetust, et töö organiseeritud kuritegevuse tõkestamisel oleks maksimaalse efektiivsusega.

Samas ei tundu olevat seost organiseeritud kuritegevuse olemuse ja politseireformide vahel ja seetõttu on kuritegelike ühenduste vastu võitlemise ülesannet aja jooksul nihutatud ühelt büroolt teisele. Pigem oli tegemist ka teistest vajadustest tingitud struktuuriliste muudatustega, mille tulemusel kannatas suurel määral ka organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus. Kui organiseeritud kuritegevuse tõkestamine oli peamiselt Kaitsepolitsei ülesanne, oli võimalik näha tulemusi. Spetsialiseeritud politseiüksuse loomine, sellele võimaluse andmine oma *modus operandi* välja kujundamiseks ja kogemustepagasi saamine aja jooksul on parim viis tagada järjepidev ja efektiivne organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus. 28 aasta jooksul pole välja kujunenud kindlat bürood, mille põhiülesandeks oleks kuritegelike ühenduste tegevuse tõkestamine.

Taasiseseisvumisjärgselt on Eesti Euroopa Liidu eeskujul järjepidevalt ja täie tõsidusega rahapesu tõkestamist reguleerinud. Rahapesu on oluline vahend kuritegelike ühenduste tegevusele aluse andmisel. Ilma võimaluseta kuritegelik tulu legitimeerida pole ka kuritegeliku tulu teenimisel sügavamat eesmärki Raskendades rahapesu kui kuriteo toimepanemist piiratakse ka kuritegelike ühenduste võimalusi oma kriminaalset tulu legitimeerida. Arvestades organiseeritud kuritegevuse muutuvat loomust ja pidevat uute rahapesumeetodite kasutuselevõttu on vaid mõistlik, et peamine viis selle vastu võitlemiseks on teha uute

võimaluste leidmine keeruliseks ning piirata seniste meetodite võimalikkust. Näiteks pankade kasutamine rahapesu kanalitena

Kuna organiseeritud kuritegevus käib digitaliseerimisega sama sammu kui teised võrguteenuste kasutajad, on paslik, et ka e-teenuste ja infosüsteemide kasutamise turvalisusele hakatakse ajas aina enam mõtlema. NIS direktiiv on esimene omalaadne ulatuslik dokument, mis seab ulatuslikud tingimused küberturvalisuse tagamiseks. NIS direktiivi alusel koostatud küberturvalisuse seaduse eelnõu võimaldab inkorporeerida NIS direktiivi sätteid siseriikliku õigusesse, kuid teeb seejuures omapoolsed täiendused, tagamaks riikliku küberturvalisuse efektiivsust ja funktsionaalsust.

Paraku peavad suurema regulatsioonimahuga arvestama nii teenusepakkujad kui ka teenuse kasutajad, kuid selle juures tuleb arvestada, et täiendaval turvalisusel on oma hind.



## Kokkuvõte

Käesoleva magistritöö eesmärk oli vaadelda, kuidas on välja kujunenud organiseeritud kuritegevuse tõkestamisega seotud kriminaalpoliitika taasiseseisvunud Eesti Vabariigis ning kuidas on seda arengut mõjutanud organiseeritud kuritegevuse muutuv olemus.

Eesti kriminaalpoliitika on välja kujunenud, kohanedes jooksvalt Eesti kuritegevuses toimuvate muutustega. Aja jooksul on toimunud taasiseseisvumise järgset nõrga õiguskaitseüsteemi ülesehitamine ja arendamine. Arvestades seda, et alustada tuli nullist, oli areng olnud kiire ja märkimisväärne. Välise abi toel suudeti esmase õiguskaitseorganina panna tegutsema Eesti Politsei. Kuivõrd on tänaseks päevaks on olukord võrreldes taasiseseisvumisjärgsete esimeste aastatega stabiliseerunud, ei saa jätta tähelepanuta, et probleemid, millega nii Eesti Vabariigi valitsus kui ka õiguskaitseorganid silmitsi seisis, mõjutasid paratamatult ka kuritegevuse taset, levikut ja võimalikkust.

Välisriikide poolt pakutud metoodiline ja vahendlik abi tagas süsteemi kiire arengu, mille järel sai asuda tegelema ka riikliku kriminaalpoliitika arendamisega. Eesti kriminaalpoliitika kujunemislöö nurgakiviks on Kriminaalpreventsiooni Nõukogu loomine, mis omab tänase päevani nõuandva institutsioonina olulist rolli kriminaalpoliitika kujundamise juures. Hilisemates nõukogu alusdokumentidest nähtub, et peamine fookus siseriiklike probleemide tegemisel on siseriiklike ekspertide kaasamine; selle tulemusel saab väita, et Eesti kriminaalpoliitika on tervikuna arenenud võrdlemisi loomulikku teed pidi ja ilma tugeva välise sekkumiseta. Siiski ei saa täielikult tähelepanuta jätta välisriikide kogemuse rolli kriminaalpoliitika kujunemisel.

Võttes eeskujuks pikaajalise toimiva kriminaalpoliitikaga Põhjamaad, Suurbritannia ja Hollandi, suudeti Eestis üles ehitada võrdlemisi tugev õiguskaitseüsteem ja luua sinna juurde ka riiklik Kriminaalpreventsiooni Nõukogu, mille ülesandeks on olnud riikliku kriminaalpoliitika kujunemine.

Organiseeritud kuritegevus on saanud osaks meie taasiseseisvumisjärgsest ajaloost. Ka praegusel ajal tegutsevad Eestis ühendused, mille funktsioon ja eesmärk on teenida kuritegelikku tulu. Organiseeritud kuritegevusel on kriminaalpoliitika kujunemise juures olnud oluline roll juba alates vahetust taasiseseisvumise järgsest ajast. Taasloodud Politseiameti,

sealhulgas ka Kaitsepolitsei ameti ülesandeks sai organiseeritud kuritegevuse tõkestamine ja selle mõju vähendamine ja sellega saadi võrdlemisi edukalt hakkama.

Sama kehtis ka Kriminaalpreventsiooni Nõukogu töö juures, kus organiseeritud kuritegevuse tõkestamine on olnud peamine prioriteet läbi aja. Arvestades mastaapseid negatiivsed mõjusid, mida ulatuslik organiseeritud kuritegevus endaga kaasa toob, näiteks narkokaubanduse tagajärjed ja korruptsioon, on tegemist prioriteetse kuriteovormiga, mille tõkestamine ka tänasel päeval peab olema prioriteediks.

Organiseeritud kuritegevuse muutuva olemuse tõttu on oluline, et riik kohaneks antud muutustega võimalikult kiiresti. Järgepidev regulatsiooni muutmine ja kuritegelike ühenduste tegevuse halvamine on kõige efektiivsem viis probleemi lahendamiseks. Kui 90ndatel oli fookuses kuritegelike ühenduste laialisaatmisel ja nendega seotud isikute tabamisel, siis tänasel päeval on tähelepanu keskpunktis pigem kuritegelike ühenduste tuluallikate vastane võitlus. Eestis on domineerivaim neist narkokaubandus, mis on olnud pikka aega ka riikliku kriminaalpoliitika võtmeküsimuseks.

Teine viis kriminaalse tulu halvamiseks on selle tulu legitimeerimise raskendamine, mis on Eestis luubi alla seatud juba 1998. aastast, mil võeti vastu rahapesu tõkestamise seadus. Pidevad revisjonid ja vajadusel uute seaduste vastu võtmine on näidanud, kui oluliseks peab riik seda, et Eestis ei toimuks rahapesu ja et Eestist ei saaks kriminaalse tulu pesemise keskus Ida-Euroopas. 2018. aastal jõustunud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse redaktsioon on hea näide pidevatest muutustest, mida nii riik kui ka Euroopa Liit näevad vajalikuna organiseeritud kuritegevuse tõkestamiseks pikema aja vältel.

Mainimata ei saa jätta ka tulevikutrende, mille kohaselt liigub kuritegelike ühenduste tegevus rohkem arvutivõrkudesse. Et vältida kriminaalset tegevust läbi infosüsteemide, on ette võetud samme nii Eestis kui ka Euroopa Liidu tasandil. Küberturvalisuse seaduse eelnõu ja NIS direktiiv on näited arenevast käsitlusest, mille kohaselt nähakse arvutivõrkude halvamist ja ärakasutamist kõrge turvariskiga tegevusena.

Kokkuvõtlikult saab väita, et kuigi organiseeritud kuritegevus tänases Eestis ei ole sellisel määral prevaleeriv nagu ta seda oli 90ndatel, ei saa praegusel hetkel tegutsevate kuritegelike ühenduste olemasolu ebaoluliseks pidada. Käesoleval hetkel on jätkuvalt oluline tagada õiguskaitseorganite maksimaalne efektiivsus ja õigusaktide relevantsus kuritegelike ühenduste

tegevuse halvamisel. Muutuvas ühiskonnas on oluline, et regulatsioonid, mis seda ühiskonda reguleerivad, käiksid nende muutustega kaasas. Sama kehtib ka kuritegelike ühenduste puhul. Kuna tegemist on ajas muutuva nähtusega, on oluline, et ka regulatsioonid oleksid oma sisult nende muutustega kooskõlas ja käiksid sama sammu.

# **The development of the criminal policy in the fight against organized crime in Estonia.**

## **Summary**

This thesis titled „The development of the criminal policy in the fight against organised crime in Estonia“ aims to look back on the development of the Estonian criminal policy of organized crime and how the shifting nature of organized crime has changed the approach in combating it. Research tasks were to look into on how organised crime in Estonia came to be and how its activities and fields of operations has changed from the regaining of Estonian independence to the modern day and also how criminal policy in general was built up in the same period. Based on that information the thesis analyses on how have the Estonian police reforms and regulative changes tied to money-laundering have changed over the course of shifts in the operations of organized crime in Estonia. Hypothesis of this master's thesis is to see, what shifts has Estonian criminal policy for organised crime gone through time and what are the future tendencies of the problems that the criminal policy has to deal with.

After the dissolution of the Soviet Union after the events of Perestroika, Estonia was amongst those who used the changes in political climate to regain and declare itself as a sovereign independent country. Independence did not come with its demerits. Shift from communistic systems to that of free market and the Soviet rule of law to that of an Estonian one brought about high rise in criminal activity. Along with general crime, there was the issue of organised crime groups.

The first part of this paper defines organised crime based on academic research and legislative handling in Estonia and internationally. Also in this part the author presents a small overview on how organised crime as a modern concept had its developmental roots in the world and how it got its roots here in Estonia together with its brief history through the 27 years of Estonian independence.

Organised crime as a concept has been throughout history a controversial topic. Development of early modern influences of criminal organizations can be traced back to the mid 19th century in Italy and England or even further back in Japan, where the traces of first criminal gangs can be seen as far as from the 17th century. Even with its long history, the handling of the topic became more prelevant in mid 20th century in the United States. Where depending on the sources the first use of term „organised crime“ happened in either at the beginning of 20th

century in Chicago or in mid-20th century in United States congress. Modern definition based on the Palermo convention stands as follows: Organised crime group is a structured group of three or more persons, existing for a period of time and acting in concert with the aim of committing one or more serious crimes or offences established in accordance with the Palermo convention, in order to obtain, directly or indirectly, a financial or other material benefit“

Estonian organised crime groups have had their main influence come from the Russian criminal underground. Organised crime in general needs for its development a fertile soil of weak political structure and legal authority which usually happens during a sudden shift in a socio-political situation, for example a formation of a new country or dismantling of a system (feudal system in Italy for example or dismantling of Soviet Union). New opportunities arised after the independence and oportunistic Estonians and foreign nationals used this moment to gain a field of operations to make criminal profit. As the situation in Estonia stabilized and more regulations were rolled in, the organised crime groups were forced to find new sources of income to continue their illegal activities. So from 1991 to 2018 the shift has been from extortion, blackmailing, smuggling of tobacco and alcohol products to drug trafficking, smuggling of people, scams, tax evasion and money laundering.

The second chapter looks upon on how the Estonian criminal policy in general has developed. From the recreation of the Estonian Police to the formation of the Department of Crime Prevention under the Estonian Ministry of Justice, the Estonian criminal policy has had its trials and errors.

In its beginning, the Estonian Police faced serious problems that hindered its ability to deal with the wave of criminal activity that overtook Estonian after re-independence. Financial, material and methodical tools were all scarce and at that time, even white paper was not so common to get hands on. Through assistance and guidance of foreign partners from Republic of Finland, Kingdom of Sweden, Federal Republic of Germany, United States of America and the United Kingdoms of Great Britain and Northern Ireland. Although Estonian Police did not use any kind of police strategy during its definitive years, it still managed through leadership and without concrete strategy to reduce crime rates annually. Important task of fight against the organised crime befell on the Estonian Internal Security Service (KaPo) up until the 2001, when it was reclassified from police institution to a national security service. After that the main force behind the fight against organised crime has been the Estonian Central Police Bureau.

Considering the development of national criminal policy, one can not underestimate the importance of the formation of the Council of Criminal Prevention who received from the Estonian Government a task to coordinate actions of criminal prevention in the country. Throughout the years, the organization has changed its name and has had its function changed, but to this day it remains as one of the main bodies who incorporates specialists from different government offices and branches to specialists from private sector to give their analysis and expertise on questions that consider criminal prevention.

In 2003 the Department of Criminal Policy was formed under the Estonian Ministry of Justice to be the main driving force behind the development of national criminal policy. The department analyses criminal situation in Estonia and under the Ministry of Justice it releases annual report on crime statistics. Together with the Council of Criminal Prevention and the Ministry of Internal Affairs, the department also Works out development plans in the field of criminal policy to focus on topics that demand uttermost attention in the field of criminal prevention and investigation. Throughout the time, organised crime has had important impact on the discussions of criminal prevention and prosecution. Since organised crime has heavy impacts on economy and public safety, it is important that it is considered as a large threat. Today the focus on fight against the drug trafficking is one of the main focuses of the criminal policy. Considering that Estonia connects Europe to Russia, Estonia is also one of the main hubs of drugs flowing from the east to the west. So as a separate focus on drug trafficking makes sense. Other topics that are priority is juvenile delinquency, recurring crimes and person-to-person crimes.

The third part of the thesis analyses the importance of the fight against organised crime in Estonian criminal policy and how the shifting nature of the organised crime has been tied with the Police reforms in Estonia and changes in the money laundering regulations.

This chapter sees on how effective was the shift in prioritizing organised crime as an important aspect of the criminal policy. It is pointed out that principal tools in fighting the organised crime are:

- Constant changes in the legislation to give more tools for fighting against the organised crime
- Active work of the executive branch of the government and by the comissions it has formed

- Improving the law enforcement agencies: courses for the employees, providing technical tools, upgrading and renewing the systems of expertise.
- International co-operation

Estonia has seen constant Police reforms, passing of new legislation and reforming the old legislation. Improvements are shown also in the statistics. Registered cases under the Estonian Penal Code § 255, which sanctions for belonging and being tied to organised crime groups, has seen a rise throughout the years and reached all-time high in 2016 with 34 registered cases. Registered instances of crimes related to drug trafficking have also seen an annual rise. In general the statistics don't exactly show an increase in amount of the crimes committed, but represents the amount of crimes reported and registered. This can also be attributed to the fact that law enforcement agencies do their work with larger chance of success and are more functional.

On the other hand, constant Police reforms have had an effect on fight against the organised crime. After the KaPo was reclassified as a security organization, the fight against the organized crime fell on the shoulders of Central Police Bureau as also stated before, but in 2009, after adopting the new Police and Border Patrol Act, Criminal Police Bureau was terminated. This meant that the organisation who had been tied to the fight against organised crime from the re-independence was now gone and the problem was left on the hands of regional prefectures. The move was seen problematic to so large extent that in 2011 the Central Police Bureau was reformed and was trusted with its former task of fight against organised crime.

Money laundering has also been a large problem in Estonia which is tied to the organised crime. There has been an issue of internal money laundering cases but also criminal money coming from the east (Azerbaijan case in Danske Bank Estonian branch). Since 1998 money laundering has been strictly regulated and the legislation constantly improved to combat the criminal activity. By the mid 90's, Estonian criminal enterprises had amassed large enough amounts of criminal money that laundering it had turned into an issue. In Estonian developing free market climate, it was no problem to find ways to turn criminal profits into legal one. One example can be different non-profit organizations.

There have been constant revisions on money laundering legislation and with that the ability to launder criminal money in Estonia has been toughened. Since the focus in fight against the organised crime in European Union is to go after the criminal proceedings, it only makes sense

that the money laundering focus is justifiable. Today, the money laundering regulation has also had its problematic impacts for everyday citizens and business owners. For example, it is harder for foreign businesses and persons to open a bank account here in Estonia unless they prove their ties to Estonia or have their business located and operating here. Sadly with combating such influential phenomena such as organized crime, it is inevitable that other service users will also feel the repercussions of said legislation.

As an added topic the thesis briefly analysed new legislation in Estonia called the Cybersecurity Act. Through Europol reports it can be seen that the rising trend for organised crime groups is to use digital services and computer systems to earn criminal profits. From that aspect it can be considered that the future trend will be that more regulations considering cyber security and the safety of digital services will be on focus. Statistics show that there is a raise in crimes committed through digital means in Estonia as well, which is logical considering how many of services have moved on the web. Estonia as the pioneer of e-services could be the one that stands in front to fight against the rise of criminal activities through digital means by criminal organizations.



## Kasutatud kirjandus

1. H. Abadinsky, *Organized Crime: Sixth Edition*. Belmont: Wadsworth-Tomson Learning 1999
2. D. R. Cressey, J. Finckeaue. *Theft of the Nation: The Structure and Operations of Organised Crime in America*. Transaction Publishers 2008
3. J. Albin *The American Mafia: Genesis of a Legend*, New York: Appleton-Century-Crofts 1971
4. J. Saar, A. Markina, A. Ahven, A. Annist, J. Ginter. *Kuritegevus Eestis 1991-2001*, Tallinn: EV Justiitsministeerium 2002
5. K. von Lampe. *The Concept of Organized Crime in Historical Perspective*, 1999. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.organized-crime.de/lauhtm01.htm>
6. C. Fijnaut, L. Paoli. *Organised Crime and its control policies*. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice* 2006, nr 14(3)
7. J. Sootak, P. Pikamäe. *Karistusseadustik. Komm. vlj*. Tallinn: Juura 2015
8. A. Siinmaa. *Kuritegelikud ühendused: müüd ja tegelikkus*, *Juridica VII* 2015
9. P. Lunde, *Organized Crime*. DK, 2004
10. D. Thomas. *The Victorian Underworld*, New York: New York University Press 1998
11. R. Catanzaro. *Men of Respect: A Social History of the Sicilian Mafia*. New York: The Free Press 1992
12. Albin, J. L. *Russian Organized Crime: Its History, Structure and Function*. *Journal of Contemporary Criminal Justice* 1995 vol. 11:4
13. D. Kaplan, A. Dubro, *Yakuza: Japan's Criminal Underworld*, University of California press 2004
14. A. Anvelt. *Organiseeritud kuritegevus*, Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2001
15. A. Leps. *Kuritegevus Eestis: kuritegevuse võrdleva käsitlemise teoreetilisi ja praktilisi probleeme*, Tartu: Tartu Ülikool, Eesti Akadeemilise Õigusteaduse Selts 1991

16. R. Ruutsoo. Kodanikud ja mittekodanikud Eesti Vabariigis: uue õigusliku keskkonna teke ja sotsiaalne areng 1991-1994. Tampere: Tampere Ülikool 1995
17. R. Berendson. Kuritegelik sõpruskond keerutab ühiskassa miljoneid. Eesti Päevaleht 11.02.2002, Kättesaadav arvutivõrgus: <http://epl.delfi.ee/news/eesti/kuritegelik-sopruskond-keerutab-uhiskassa-miljoneid?id=50911126>
18. T. Mängel. Mõningaid aspekte salakaubanduse ja organiseeritud kuritegevuse ohjeldamisel Eestis. Riigikogu Toimetised nr 2, oktoober 2000. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://rito.riigikogu.ee/eelmised-numbrid/nr-2/moningaid-aspekte-salakaubanduse-ja-organiseeritud-kuritegevuse-ohjeldamisel-eestis/>
19. J. Sootak. Kriminaalpoliitika küsimusi karistusõiguse revisjonis. Tallinn: Karistusõiguse revisjoni töögrupp, 23.10.2013
20. „Tähtsündmused Eesti politsei 90-aastases ajaloos“ Politseileht nr 6, detsember 2008
21. P. Suve. Politsei kui institutsiooni arengu mõtestamise kontseptuaalsed probleemid keerustavas vastastiksõltuvas keskkonnas, Doktoritöö. Tallinn, 2016. lk 36
22. B. Heberton, J. Spencer. Assessing International Assistance in Law Enforcement: Themes, findings and recommendations from a case-study of the Republic of Estonia. Helsinki: European Institute for Crime Prevention and Control, 2001
23. J. Ilvest. Kuriteoennetuse nõukogu 20 tööaastat. Justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika osakonna koduleht, 13.05.2014.
24. Vabariigi Valitsuse programmi “Kuritegude ennetamise riiklik strateegia aastani 2005” tulemuslikkuse eeldused. Audit, Riigikontroll 2001.
25. World Youth Report 2003. United Nations publication 2003.
26. Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2010
27. Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018. Seletuskiri.
28. European Union Organised Crime Report. Europol, 2004
29. OCTA 2009: EU organised crime & threat assessment. Europol 2009
30. European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment 2017: Crime in the age of technology. Europol, 2017

31. A. Ahven, K.-C. Kruusmaa, A. Leps, K. Tamm, B. Tammiste, K. Tüllinen, S. Solodov, M.-L. Sööt. Kuritegevus Eestis 2017. Tallinn: Justiitsministeerium 2017
32. T. Kamenik. Kaitsepolitsei aastaraamat 1998. Tallinn: Kaitsepolitseiamet, 1998
33. Rahapesu Andmebüroo aastaraamat 1999-2005. Tallinn: Rahapesu Andmebüroo, 2006
34. „Küberturvalisuse seaduse eelnõust“. Riigi Infosüsteemi Ameti koduleht. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.ria.ee/ee/kuberturvalisuse-seadus.html>
35. L. Kask, jt. Küberturvalisuse seaduse eelnõu seletuskiri. Tallinn: Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, 26.09.2017. Kättesaadav arvutivõrgus: [https://www.koda.ee/sites/default/files/content-type/content/201710/seletuskiri\\_k%C3%BCberturvalisuse%20seadus.pdf](https://www.koda.ee/sites/default/files/content-type/content/201710/seletuskiri_k%C3%BCberturvalisuse%20seadus.pdf)

## Kasutatud artiklid ja pressiteated

36. T. Teder. Üheksakümnendad Eestis – loeti aina laipu, Õhtuleht 29.11.2014, Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.oh tuleht.ee/605920/uheksakumnnendad-eestis-loeti-aina-laipu>
37. M. Filippov, „MTA pidas kinni ulatuslikus arvete võltsimises kahtlustatavad inimesed“. Postimees 16.03.2012. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.postimees.ee/776278/mta-pidas-kinni-ulatuslikus-arvete-voltsimises-kahtlustatavad-inimesed>
38. L. Savik. „MTA pidas kinni kaheksa miljoni euro suuruses käibemaksupettuses kahtlustatavad“ Postimehe majandusrubriik, 07.08.2013. Kättesaadav arvutivõrgus: [https://majandus24.postimees.ee/1324228/mta-pidas-kinni-kaheksa-miljoni-euro-suuruses-kaibemaksupettuses-kahtlustatavad?\\_ga=2.99008286.1092832512.1521462000-1103016728.1520327678](https://majandus24.postimees.ee/1324228/mta-pidas-kinni-kaheksa-miljoni-euro-suuruses-kaibemaksupettuses-kahtlustatavad?_ga=2.99008286.1092832512.1521462000-1103016728.1520327678)
39. T. Kaukvere. „Eestlasi kahtlustatakse 6,8 miljoni euro suuruses rahapesus“. Postimees, 18.11.2014 Kättesaadav arvutivõrgus: [https://leht.postimees.ee/2996875/eestlasi-kahtlustatakse-6-8-miljoni-euro-suuruses-rahapesus?\\_ga=2.99008286.1092832512.1521462000-1103016728.1520327678](https://leht.postimees.ee/2996875/eestlasi-kahtlustatakse-6-8-miljoni-euro-suuruses-rahapesus?_ga=2.99008286.1092832512.1521462000-1103016728.1520327678)
40. „Tähtsündmused Eesti politsei 90-aastases ajaloos“ Politseileht nr 6, detsember 2008
41. A. Keian. „Briti eksperdid: Eesti kuritegude ennetamise kava on ebamäärane“, Postimees, 24.01.2001. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.postimees.ee/1886575/briti-eksperdid-eesti-kuritegude-ennetamise-kava-on-ebamaarane>
42. K. Pikaro. „Organiseeritud kuritegevus pole Eestist kuhugi kadunud“ Delfi, 07.09.2010 Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.delfi.ee/archive/koit-pikaro-organiseeritud-kuritegevus-pole-eestist-kuhugi-kadunud?id=33000555>
43. R. Berendson. „Organiseeritud kuritegevuses on juhtimiskriis“ Postimees, 04.01.2017 Kättesaadav arvutivõrgus: <https://leht.postimees.ee/3968651/organiseeritud-kuritegevuses-on-juhtimiskriis>
44. E. Rebane. „E-residentsus panga pilgu läbi“. Äripäev, 28.08.2017. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.aripaev.ee/arvamused/2017/08/25/e-residentsus-panga-pilgu-labi>

45. „Ajakirjanduslik uuring: Danske vahendas miljoneid aserite altkäemakse“ Eesti Rahvusringhääling, 05.09.2017. Kättesaadav arvutivõrgus:  
<https://www.err.ee/616652/ajakirjanduslik-uuring-danske-vahendas-miljoneid-aserite-altkaemakse>
46. „Strengthened EU rules to tackle money laundering, tax avoidance and terrorism financing enter into force“. Euroopa komisjoni pressiteade, 26.06.2017 Kättesaadav arvutivõrgus: [http://europa.eu/rapid/press-release\\_IP-17-1732\\_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-1732_en.htm)
47. R. Berendson. „Politseijuht allilmast: 20 gruperingust ohtlikud on kuni üheksa“ Postimees, 18.04.2018 Kättesaadav arvutivõrgus:  
[https://leht.postimees.ee/4474976/politseijuht-allilmast-20-grupeeringust-ohtlikud-on-kuni-ueksa?\\_ga=2.166231038.1557443758.1523684506-1103016728.1520327678](https://leht.postimees.ee/4474976/politseijuht-allilmast-20-grupeeringust-ohtlikud-on-kuni-ueksa?_ga=2.166231038.1557443758.1523684506-1103016728.1520327678)

## Kasutatud normatiivaktid

48. ENSV Kriminaalkodeks. Ülemnõukogu teataja, 1961 Nr.1 (54)
49. Kriminaalkodeks. - RT I 1999, 38, 485
50. Karistusseadustik. – RT I 2001, 61, 364 ... RT I, 30.12.2017, 29
51. Eesti Vabariigi politseiseadus. – RT 1990, 10, 113.
52. Politsei ja piirivalve seadus. - RT I 2009, 26, 159 ... RT I, 06.07.2017, 6
53. Julgeolekuasutuste seadus. - RT I 2001, 7, 17
54. Rahapesu tõkestamise seadus - RT I 1998, 110, 1811.
55. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus - RT I, 17.11.2017, 38.
56. Euroopa Nõukogu direktiiv 91/308/EEC, 10. juuni 1991, rahapesu eesmärgil finantssüsteemi kuritarvitamise ennetamiseks.
57. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2001/97/EC, 4. detsember 2001, direktiivi 91/308/EEC muutmiseks
58. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2005/60/EC, 26. oktoober 2005, rahapesu ja terrorismi rahastamise eesmärgil finantssüsteemide kasutamise ennetamiseks
59. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2015/849, 20. mai 2015, rahapesu ja terrorismi rahastamise eesmärgil finantssüsteemide kasutamise ennetamiseks

## **Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks**

Mina, Sten Pärnik,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Eesti organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse kriminaalpoliitika kujunemine“, mille juhendaja on lektor Anna Markina;
  - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 22.04.2018